

8.
(Ági)

Kék Sanyi csaknem észrevétlenül lopakodott vissza hozzám. Klárinak köszönhettem, hogy arra az emlékezetes almádi kirándulásra meghívtam, s ezt ő, nem is indokolatlanul, jelzésnek tekintette: ismét elkövetkezett az ő ideje.

A két fiú csak a Déli pályaudvaron találkozott, mindegyik ott értesült a másik részvételéről. Bálinttal érkeztem, mert Bálint reggel a kapuban várt, ebben állapotunk meg az előző este, ehhez ragaszkodtam, semmit sem gyanítva. Az igazat megvallva, magam is gyanútlanul mentem bele a játékba. Klári javasolta, ő mindig odavolt az izgalmas dolgokért. „Remekül gitározik, jó fej, frankó lesz, ha eljön!” — s én, aki amúgy is irigyeltem Klári könnyed természetét, és mindig követni szerettem volna módszereit, belementem. Miért is ne jöhetne el Sanyi? Bizonyos, hogy szórakoztatóbb Bálintnál, aki csak igazán jó társaságban oldódik fel s válik szellemessé. Így Sanyi jelenléte jót fog tenni, gondoltam. Sanyival különben nem is szakadtak meg teljesen kapcsolataink. Csak arra ügyeltem mindig, hogy — zenei nyelven kifejezve — érezze: nem ő az elsőhegedűs. Több ízben találkoztunk nálunk, elmaradása is így kezdődött: észrevette, hogy Bálint elég biztosan ül a nyeregben. Nem is szólt egyebet, amikor kikísértem, jó szórakozást kívánt, nem akart gyengének és kétségbeesettnek látszani.

Az állomáson mindketten nagyot néztek. Én azt sem bántam volna akkor, ha öltre mennek, de ilyesmire nem került sor. Sanyi fölényesen mosolygott, Bálint kényszeredetten, amikor meglátták egymást. Rám is nézett kérdő tekintettel, hogy ez meg mi.

— Klári akarta — mondtam —, főleg a gitár miatt.

Gyanakodva fordította felém fekete szakállát, de úgy látszott, megnyugszik ebben. A hangulatot végülis Péter, a Klári fiúja teremtette meg. Állati jópofa volt, már a vonatban elkezdte. Bármely nyelven énekelt, ha akart, persze csupa halandzsza-szöveget, de oly tökéletesen, hogy kissé távolabbról, pláne zenekísérettel, senki sem vette észre ezt. Nemcsak angol, francia és olasz, de akár néger szövegeket is rögtönzött. Jajgatott, üvöltött és kiabált, mint egy varázsló, akár magnóra vehettük volna, néprajzi anyag gyanánt.

Már a fülkében lefoglalta magának — Bálint nem kis öröme — Sanyit. Folyton gitározta, végigénekelte vele az utat. Bálint csak nézte őket, hol nevetve, hol irigykedve, neki nem voltak efféle képességei, sosem hallottam dalolni, esküdni mertem volna rá, hogy botfűlű. Mellettem ült, karját a hátam mögé, tenyerét a vállamra tette, mint aki félreérthetetlenül jelezni akarja, hogy hozzá tartozom. Úgy látszott, Sanyi erről nem hajlandó tudomást venni, fáradhatatlanul pengette a gitárt. De Péter belefáradhatott végül az éneklésbe, mert elővette kis tranzistoros rádióját, azt bömböltette.

Sanyi hosszú percekre rajtam felejtette a szemét. Egyszer azt is mondta, hogy csudára megszipultem az utóbbi időben.

Már közel jártunk a Balatonhoz. Az ember minduntalan a horizontot leste, nem tűnik-e fel a fák kontúrjai mögött hirtelen a tó tündéri színe. Sokszor láttam a Balatont, heteket töltöttem mellette, de azt a pillanatot, amikor felvillan a víz türkisz tükre, mindig epedve és szívszorongva várom, mint egy találkát. Tavasz volt, ilyenkor még sosem jártam erre. A mandulák és az őszibarackfák teljes menyasszonyi díszben álltak a hegyoldalakon, rózsaszín fátylaik fáklyaláng módjára lobbantak bele a kissé hűvöskék égbe. A partok a nyári tóhoz szokott szemnek néptelenek voltak. A szőlőkben és kertekben csak dolgozó embereket lehetett látni. Még övék a táj, gondoltam.

Kimentem a folyosóra, cigarettára gyűjtöttem és elnéztem a vízzel ellentétes oldal szelíd szőlődombjait. Alkonyatba hajló idő volt, hűvösödött a levegő. Kicsit elbambultam ebben a zsibbadt, alkoholmámorhoz hasonló állapotban. Észre sem vettem, mikor jött ki Sanyi. Egyszer csak a derekamon éreztem erős tenyerét. Ki akartam siklani öleléséből, de csaknem egyensúlyt veszítve dőltem még jobban neki. Két kézzel kapott el, s hirtelen szájon csókolt. Kitéptem magam a kezéből és bementem a fülkébe. Bálint, azt hiszem, nem látott semmit, mert Klárit fogták közre ketten Péterrel, a Balatont nézték, Bandi és Lujzi pedig mögöttük ültek, és Bandi a gitáron próbált kipötyögtetni valami alig felismerhető dallamot. Melléje ültem, mint aki menekül. Most bántam meg először igazán, hogy nem hallgattam anyámra, és vállalkoztam erre a kirándulásra.

Féltem az almádi villától, az éjszakától, Bálinttól és Sanyitól, de leginkább önmagamtól. Attól féltem, hogy hiába csattantam fel anya előtt annyiszor, hogy tudok én vigyázni magamra, egyszer csak elérkezik egy pillanat, amikor elgyengülök és elveszítem magamat. Ezúttal máris túlságosan közelinek éreztem ezt a pillanatot. Pedig ennek igazán nem szabad megtörténnie. Nem élném túl, ha anyának lenne igaza.

A mi nemzedékünkben már alig vannak narodnyik hajlamok és bukolikus vágyak, hiányukat sem szoktuk érezni, létezésükről is csak a magamfajta, néprajzi holmikkal és az efféléket szerető emberekkel foglalkozók tudnak közülnk. De ahogy ültünk az almádi kertben, bámultunk a tűzbe, és a nyársaink végén piruló szalonna zsírját hagymával teleszórt kenyereinkre csepegtettük, egyszer csak ellenállhatatlanul kibuggyant belőlem apa kedves dala: „Megrakják a tüzet, mégis elaluszik, nincs az a szerelem, aki el nem múlik...” A dalról meg apa jutott eszembe, s a kérdés, hogy miért éppen ez az ő dala. A kérdés nyomán a bánat is elkezdett gyötörni megint, mit szólnak most ahhoz, hogy én itt vagyok. Sanyi sem gitározhatott, mert szalonnát süített. Péter velem dalolt a második sortól, amikor én már elcsukló hangon, nagyon halkán erőltettem csak a nótát, majd kísérszólamot rögtönzött hozzá. A többiek is daloltak, ki szöveggel, ki anélkül, mindnyájan tudták. A tűz hozta volna ki belőlünk? A sercegő szalonna? A szelíd pannon táj? A tavaszi földszag? Pokrócainkon ültünk, hátunk meg-megborzongott a ráterített kabátok alatt is, arcunkat sütötte a tűz lángja. Péter nem sokat teketóriázott, türelmetlenül megsütött, összeégett szalonnáját néhányszor meglóbálta a nyárson, hogy kihűljön egy kicsit, majd egyenesen a nyárs végéről rágni kezdte. Közben megszólaltatta rádióját. Bálint leszedte a nyársról és bicskával ette a félig nyers szalonnát, nagyokat harapva hozzá a hagymás, zsíros kenyérből, szakállába folyt a fényes szalonnazsír. Sanyi a kenyeret is megpirította, ropogott egészséges fogai között, amikor beleharapott. Mi lányok szinte a füsttel és a zsírral teleivódott kenyérral is jóllaktunk, alig bírtunk kicsire összezsugorodott szalonnánkkal. Sanyi megtöltötte a hokedlin álló poharakat és szétosztotta köztünk. Csopakit ittunk, nagyon csúszott. De nekem, ahogy már említettem is, anyámékra kellett gondolnom időnként, elszoruló szívvel. Ilyenkor nagyon megromlott a hangulatom. Haragudtam magamra, amiért nem tudom kikapcsolni magamból az otthont.

Aztán Zongor Istvánra gondoltam s valahogy szerettem volna, ha velem van. Nyugodt, kiegyensúlyozott lénye illett volna a pattogó tűz mellé, a hús lehelletű tavaszi kertbe.

Azidőtájt több ízben rajtakaptam magamat, hogy rá gondolok, minden apropó nélkül is. Ha megkérdezte: „Jutottam-e eszébe, Agi?” — habozás nélkül rávágtam, hogy folyton csak rá gondoltam. Ez túlzás volt, de az az érdekes, hogy sosem éreztem hazugságnak. Valóban sokszor felidéztem magamban szavait, mozdulatait, barátságos, barna arcát, ügyes, erős kezét. Egyszer azt mondta, hogy a művésznek nincs kora, s amikor nevettem ezen, elkomorult. Holtig szégyellni fogom nevetésemet, mert azt hiszem, félreértette. Egyszerűen nevetnem kellett. Talán az örömtől, hogy fontosnak tartja előttem elsikkasztani a köztünk levő korkülönbséget. Erre én sem szerettem gondolni, arra meg éppen vigyáztam, hogy eszébe juttassam. Hogy örült mindig, amikor nem szólítottam tanár úrnak és nem csöpögött belőlem a tisztelet! Ilyenkor az volt a legbelső, titkos kívánságom, bár tegezhetném őt. De erre sosem mertem javaslatot tenni.

Az éjszaka végülis baj nélkül telt el.

Engem talán az óvott, hogy Sanyi és Bálint kölcsönösen vigyáztak egymásra, mindegyik féltett a másiktól. Este sokáig fent voltunk, még táncoltunk is. A hallban volt egy cserépkályha, be kellett gyújtanunk, mert a kihűlt falak félelmetes hideget leheltek. Aztán mindenféle hülye társasjátékot játszottunk.

Le kellett volna már feküdnünk, szörnyen gyötört az álmoság.

— Ki-ki a párjával! — javasolta Víg Bandi.

De ebbe nem mentünk bele, még Lujzi sem, a menyasszonya. Legfeljebb Klárin látszott hajlandóság efféle. Ha ez megtörténik, Bálint és Sanyi között kitör a háborúság, mert egyikük feleslegessé válik. Úgy határoztunk, hogy a kisebbik szobába bevonulunk mi hárman lányok, a nagyobbikat átengedjük a fiúknak. Volt még egy kis szoba, a mienk mellett, közvetlenül a hosszúkás, folyosószerű előszobába nyílt ajtaja. Megágyaztunk, kibontottuk pokrócainkat. Irgalmatlanul hidegek voltak a fekvőhelyek. Egy kicsit össze is bújtunk, hogy valamennyire megmelegítsük egymás ágát. Klári melletttem feküdt, s nekem megint anya jutott eszembe,

szorongva fordultam el Kláritól. Kint feltámadt a szél s valami leszakadt csatornabádagon harangozott. Nehezen aludtam el. Még éreztem, hogy Klári kibújik mellőlem, aztán behulltam álmaim gödrébe. Jó mély lehetett, mert alig tudtam kimászni belőle, az alján dulakodnom kellett Sanyival. Verejtékezve ébredtem, két óra volt, amikor zseblámpával megvilágítottam a szám-
lapot. Szerettem volna ismét elaludni, de nem sikerült, ki kellett mennem. A kis szobán juthattam ki. Ahogy a lámpa felvillant kezemben, a kerek fényben, a heverőn Klárit láttam Péter karjai közt. Aludtak. A lámpát hirtelen eloltottam és kisurranok a szobából. Hevesen dobogott a szívem. Neki van igaza, gondoltam, de megint anya jutott eszembe és nagyon sokáig vergődtem álmatlanul, pedig úgy szerettem volna valami mély, feledtető álomba merülni! Nagyon fáradt voltam. Aztán mégis elaludtam valahogy. Arra ébredtem, hogy Klári szólongat, ágyam szélére kuporodva. Felnyitottam a szememet, s rögtön eszembe jutott az éjszaka. Klári friss, csillogó szemmel, kipihentnek látszó arccal mosolygott rám.

— Ébredj már, Ági! — mondta. — Éppen hetedszer szólítalak!

S én eszmélkedésem közben már azon töprengtem, vajon nem álom volt-e minden, amit az éjszaka zseblámpám felvillanó fénykörében láttam.

A kiránduláson nem is történt többé semmi emlékezetes, hacsak az nem, hogy a fiúk megfürödtek.

Egy ideig csónakáztunk a tükörsima vizen, majd ettünk, mindig éhesek voltunk. Sanyi kezdte hajtogatni, nem megy haza anélkül, hogy ne úszott volna egyet. Péter is rákapcsolt rögtön, majd Bandi és Bálint is belement. Egyszer csak ott álltak a parton, fecskében. Borzongva mártogatták lábukat, majd kezüket a vízbe, rossz volt nézni is. Sanyi tenyerével megnedvesítette mellét, majd belevetette magát a vízbe és azonnal úszni kezdett. A többiek követték. Még Bálintért aggódtam.

Tudtam róla, hogy nem tette volna, ha egyedül van. Sanyi ugrált és futott egyet, miután kijött a vízből, de ő rögtön felöltözött. Még egy óra múlva is vacogott a foga.

Nem vacoghatott jobban, mint az enyém, amikor otthon a lakáskulcsot beledugtam a zárba...

Ettől fogva megint Sanyi lett a fiúm.

Már Zsófi néninél laktam, folyton azon tűnődve, mi lesz velem. A boltban csak Klári tudott a dolgról, de a többiek is látták rosszkedvemet, s olykor kérdéseikkel zaklattak. Kitérő feleleteket adtam. Félttem is tőle, de kívántam is a pillanatot, amikor apa beállít értem Zsófi nénihez.

Este, amikor Bálint megvárt, rosszkedvűnek talált s el kellett mondanom mindent.

— Nem volt helyes, hogy elhagytad őket — mondta.

Csodálkozva néztem rá. Tudtam ugyan, hogy összes különlegességei, amelyekkel a társadalmi szokásokkal szembehelyezkedik, voltaképpen félszegséget takarnak, még a szakáll mögött is egy ártatlan gyermek bújik meg. Mégis csodálkoztam most, mert ehhez a jellemhez hozzáillett volna, ha helyesli, amit tettem, mint nem mindennapit, a szokásostól eltérőt. Csakhamar kiderült, hogy mi van emögött. Azt hitte, Zsófi néninél valamiképp könnyebben elveszít, mert sokkal hozzáférhetőbb vagyok Sanyi számára. Megsejtett valamit a kiránduláson abból, hogy Sanyi nem közömbös nekem, és résen kell lennie? Hozzánk bejáratos volt már, apámék, ha morogva is, de elviselték. Nem volt jó véleménye Zsófi néniről sem, amiért belement ebbe a játékba, valami vén kerítőnőnek hitte.

Sanyi nem vette ilyen komolyan az ügyet.

— Jól tetted — mondta —, nem árt egy kis lecke az öregeknek. Hadd tudják meg, hogy mi is emberek vagyunk. Majd ha megunod, szépen visszamégy hozzájuk, még örülnek is. Igaz, találkozhatnánk holnap. Ráérsz?

Bálinttal lett volna, nem is randevúm, csak a megszokott, mindennapi lötyögésünk.

— Rá — mondtam mégis könnyedén. — De valahová messzebb menjünk!

Nem akartam Bálinttal találkozni. Valamivel előbb kisurranok a boltból és eltűnök az ellenkező sarkon, gondoltam.

Két nap múlva, amikor mégis találkoztam Bálinttal, szinte kapóra jöttek szemrehányásai. Sokkal könnyebb szívvel mondhattam neki, hogy egyelőre ne várjon meg többé, nem akarok vele találkozni.

— Csak Sanyival? — kérdezte fájdalmas arccal.

— Sanyival — mondtam gonoszul —, tegnap is Sanyival voltam.

Nem szólt többet, csak rámnézett időnként szomorú tekintettel. Elkísért hazáig, vagyis Zsófi néninél rögtönzött új szállásomig. Kezet fogtunk és elment. Bánatos volt az a perc, de megköny nyebbülést is hozott. Kicsit álltam ott, néztem utána, de egyszer sem fordult hátra. Ez bosszantott. Legyintettem.

— Befejeztük — mondtam és befordultam a kapun.

9.

(Zongor István)

Egyre bizonyosabban tudtam, hogy nem vagyok képes szerelem nélkül élni. Vagy ha igen, ez az élet már mit sem ér nekem. Rettentően magányos tud lenni a férfiember asszony nélkül. Csak csodálni tudtam a remeték és szerzetesek lemondását, áldozatuk nagysága oly nagy volt nekem, hogy valójában hősiességnek tűnt. De mindegyre azt kérdeztem, ha rájuk gondoltam, hogy — minek? Jobb lesz-e az ember attól, ha az élet legszebb örömeiből kirekeszti magát? Nekem a jószághoz hozzátartozott a belső kiegyensúlyozottság, az a bölcs derű, amit csak akkor érez az ember, ha mindene megvan, amire vágyik. Vagy egyszerűen nem vágyik sokra. Ha gonosz férfiakat, de méginkább nőket, afféle „némbereket” látsz, az esetek nagy többségében nélkülözők, magukra hagyottak, szerencsétlenek, kielégítetlenek, ami ha nem is menti fel őket, valamit megmagyaráz lelki arcképükön. Nekem mindig kellett valaki, akit testi-lelki társnak vallok. Az ember sokszor megalkuszik, mert kénytelen megelégedni a szükségletek egyik felével, a másikat, amíg erős benne a szerelem, illúziókkal pótolja. Az öncsalás egyikünkötől sem idegen. Mennyit beszéltem én Rózának terveimről, művészi álmairól, elképzeléseimről, képekről, szobrokról, versekről, régészetről, néprajzról, olvasmányaimról. Leginkább némán hallgatta, s szerelmes fővel ezt a hallgatást együttérzésnek véltem, holott érdektelenség volt. Mihelyt meglazult kettőnk kapcsolata, éreznem kellett, mennyire feleslegesen beszélek, valójában nem érdekli, mi van bennem. Megvallom, viszonyunk romlásával nekem is elment a kedvem a beszélgetésektől. A testi elidegenedés lelkileg is taszít, még azonos gondolkodás és érdeklődés mellett is. Hát még ha csupán alkalmazkodásról, a másik fél bolondériáinak eltűréséről van szó. Semmi sem mond hamarabb csődöt a türelemnél.

Egyszóval: nem bírtam a magányosságot, s önkéntelenül is keresgélő szemmel néztem az asszonyokra és leányokra. Türelmetlenségemet nyilvánvalóan fokozta éveim száma, ha ezt nem is akartam megvallani még magamnak sem. Az ember a bőrén, az idegeiben érzi, s az ösztöneiben, hogy nincs nagyon sok ideje, ha rendbe akarja tenni szétzilált életét, akkor fogjon hozzá, amikor még nem késő.

Jó volna olyan felelőtlenül merülni a szerelembe, mint mérnök barátom, Szabó Dávid, gondoltam nem egyszer. Ifjúkoromban sosem hittem, hogy kétféle erkölcs van, s amit becsület, kötelességteljesítés, hűség és hasonló címszavak köré foglalunk, másképp vonatkozzék a szerelem dolgaira, mint az élet egyéb, munkával és hivatással kapcsolatos területeire. Ez esetben az én felfogásom szerint nem is lehetett szerelemről beszélni, szememben ez a sírig tartó hűséget és feltétlen megbízhatóságot jelentette. Dávidról el lehetett mondani, hogy szenvedélyesen szereti szakmáját, kötelességérzete, fegyelme, megbízhatósága magasan az átlag fölött állt, olykor szinte példátlanak tetszett. Az ő élete is példa volt nekem arra, hogy ifjúkori ábrándjaimból s abból a tiszta eszményiségből kigyógyuljak. Dávidnak felesége, három gyermeke volt. Hogy mi indította őt a más asszonyok felé vezető utakra, csak ő tudja. Ebben mindenki önmaga életét éli, amibe beleszólni is vakmerőség, hát még ítélni fölötte. Ki lát bele a hitvesi ágyakba, s a házasság ezer rejtett zugába? Hogy Dávidéknál ebből különösebb összeütközések nem származtak, abban nagy része volt a feleségének, Erzsébetnek, aki úgy látszik, elég elnéző és bölcs volt ahhoz, hogy ne csináljon minden ügyből patáliát. Ezt is csak ő tudhatta, miért tette, talán bölcsnek neveznünk is túlzás. Bizonyos, hogy Dávid nem titkolta életfelfogását, sem cselekedeteit. Hallottam elégszer Erzsébet előtt is kifejtett nézeteit. Erzsébet csak mosolygott rajta, úgy tett, mintha pusztán szóbeszédnek, nagyszájú kérdésnek fogná föl, holott, én tudtam, valóság volt, amiről Dávid beszélt, ugyancsak azon a tréfás hangon, amit a tájékozatlanok nem vettek volna komolyan. Elég sokszor hallottam tőle ezeket az elveket, jól megtanulhattam, ha számom-

ra nem voltak is használhatók. — Itt él körülöttem az a sok boldogtalan nő — mondta —, ki özvegy, ki elvált asszony, ki pártában maradt leány. Vannak, akik szerencsétlen házasságban élnek, férjük megcsalja vagy elhanyagolja őket, tulajdonképpen nincs részük szerelemben, lehet, hogy férjük már képtelen is erre. Nos, ezek számára itt vagyok én! — mondta, kihúzott mellére bökve öklével. — Azt mondod, nem vagyok jó férj? A legjobb! Ahhoz, hogy az ember jó legyen a feleségéhez, a büntudat is hozzásegíti. Egyébként mindent megadok neki, amire igényt tart. Hogy a kötelező beadáson túl mit csinál az ember a feleséggel, az az ő dolga, ebbe a gazdasági életben sem szólnak bele. De neked úgyis hiába beszél az ember — nézett rám olykor legyintve —, te erkölcsös vagy, te megelégszel a feleségeddel. — Így szokott beszélni régente, de bizonyára még most is azt hitte, jól élünk Rózával. Persze én nem mesélek, nem kérkedem, mert ha nekem egyáltalán vannak efféle ügyeim, azok is komolyabbak az övéinél, nem kalandvágyból cselekszem és nem gyűjtöm emlékeim számára a nőket, hiába fenyeget Dávid a másvilággal.

Látszólag kedveltek a nők. Azért mondom, hogy látszólag, mert éreznem kellett magam körül a férfiak irigységét, amikor apró sikereimet látták, s jobbra ebből következtettem magam is sikereimre. S ezek az apró sikerek nem is jöttek nagyon nehezen sosem, viszonylag könnyen megesett, hogy a nők kezüket kezemben felejtették, eltúrték vagy maguk is megkockáztattak egy ölelés-félt. Sajnos ezeket a kezdeti sikereket sosem tudtam kihasználni, értékesíteni, továbbfejleszteni, ahhoz vagy félnék voltam vagy túlságosan válogató, leginkább megmaradtam a tréfás flörtölés határán. Férfitársaim ennyit láttak belőlem, körülöttem, s ez elég volt, hogy felkeltse irigységük ördögét. Olykor még mintha a nők is csak tréfára vennék a dolgot. Még ezek a csitri diáklányok is. Bármennyire hízelgőnek látszik, hogy még a férfit látják bennünk, holott bőven az apjuk lehetnének, olyannyira bosszantó is olykor, mintha még ők is ugratni, hergelni akarnák az embert. Egyik tanévvégi órám, ahogy ez már szokásom volt, sétálni vittem harmadikos lányaimat. Mondanom sem kell, a kezdeményezés is tőlük eredt, ebben nem lehet megelőzni őket. Melyik diák nem cseréli föl szívesen az iskola padjait az utca szabadságával, különösen egy-egy májusi-júniusi délelőttön? Először úgy tesz az ember, mintha nem akarna kötélnek állni. De ők itt is férfi-voltomra appelláltak csakhamar, meg kellett adnom magamat. — Nem örül a tanár úr, hogy ilyen szép lányokkal sétálhat? — kérdezte Zajtai Éva. Felvettem a kesztyűt. — Eggyel igen — mondtam —, de ennyivel igazán nem dicsőség! — Kis meghökkenés, nevetés, aztán Moód Kati szólt hátulról. — Majd váltjuk egymást, a többiek addig lemaradnak! — Most már elég legyen — mondtam és sorakoztattam őket.

Hanem amikor az ember programot csinál abból, hogy menedékül keres magának valakit, be kell látnia, milyen nehéz dologra vállalkozott. Egyáltalán, a véletlenek szeszélye úgy játszik velünk, hogy beleszédülünk, ha megpróbáljuk nyomon követni. A városban rengeteg szemrevaló nő szaladgál, de ha választanod kell közülük, ha ezúttal feltételezzük a legszabadabb választást, amikor valóban *magad* dönthetsz, bajba kerülsz. Némelyik csak hátulról, vagy csak feje nélkül kívánatos, nem is arca, inkább a rajta föllelhető taszító vonások miatt. Akad olyan, aki túlságosan telivér, ami lehangoló lehet, a másik vérszegény árnyék, semmi vonzó nincs benne. Van, aki minduntalan betegségeiről beszél, holott ezzel legfeljebb szánalmat tud kelteni. Az egészséges emberre általában az egészség tesz vonzó hatást, hacsak nem láthatatlan és fertőzést kizáró, az általános kedvet és életütemet nem csökkentő betegségről van szó, valami olyasmiről, amit inkább állapotnak fogunk fel, mintsem betegségnek, amit akár diétával, akár az életmód másféle szabályozásával megállapodásra lehet kényszeríteni. S akin végül megakad szemed, mint nekedvalón, arról meg kell tudnod, hogy boldog feleség, szereti férjét, harmonikus családi életet él, s mindez eleve elzár a közeledéstől.

Egy kicsit hagytam sodortatni magamat az étellel, mert hamar ráébredtem a tudatos keresgélés meddő voltára.

Előző iskolámban egy fiatal adminisztrátornőbe botlottam mindjárt, már amikor jelentkeztem a kinevezés után, s ültem az igazgatói iroda előterében, vártam az igazgatót. Köröttem tett-vett a lány, rám mosolygott, de oly átható és fürkésző mosollyal, hogy lehetetlen volt nem vennem tudomást róla. Lehet vagy húsz éves — gondoltam. Istenem, húsz év, a lányom lehetne! Valahol belül egy csüggedt legyintés, az öregedő férfi gátlásainak feltoluló árnyai. Mert arról képzeleg az ember, hogy egy-egy riasztó ránc, egy őszülő fürt, tagjainak elnehezülő mozgása, fáradtsá-

gunk, egész megjelenésünk valahogy taszító lehet például egy ilyen fiatal teremtés számára. Éppen ezért vagyunk hálásak neki, ha mégis ránkveti szemét, s nem is azzal az atyai barátoknak kijáró kedveskedéssel, amiben mind több részünk van, hanem a nő tekintetével, amelyben láthatóan férfi jelenik meg személyünkben. Ez a villogó-feketeszemű lány, Joli, tudomást sem látszott venni a köztünk lévő korkülönbségről. Tréfálkozó, kötekedő hang alakult ki köztünk, de amikor felkeresett a rajzszerterben is — s egyre gyakrabban felkeresett —, csakhamar rámborult, meg kellett csókolnom. Szorosabb kapcsolatunk nem tartott tovább egy hónapnál, s nem is jutott túl a csókolódzáson. Csakhamar megjelentek benne a taszító vonások. Túl sokat tudott, és ezt leplezetlenül, szinte kérkedve adta tudtomra. Ha nem is tartottam romlottnak, engem zavart az efféle magatartás. Észrevétlen, fokként váltam meg tőle, nem volt nehéz, ő is észlelhette idegenkedésemet, vagy egyszerűen nem is akart többet tőlem, így is eltehetett magának gyűjteményébe. Egy kis bestia volt, aki fel tudta izgatni az embert, aztán megfutott. Ebben az iskolában is körülnéztem, önkéntelenül. Valaha fiúiskola volt, amikor idekerültem is, mindössze öt nő volt a tantestületben. De évről-évre szaporodtak, kivált amikor bekövetkezett a „koedukáció”, amitől egyesek oly sokat vártak, mint valami új, sosemvolt nevelési tényezőtől, s amitől mások, kivált a régi egyházi iskolából maradt férfiak, féltek. Olyan is volt, aki kijelentette, hogy nem hajlandó lányokat tanítani. (Később megkedvelte őket!) Az új tanárok zömükben fiatalok voltak, s nem egy szemrevaló akadt köztük. Velük kialakult viszonyom barátságosnak, szívesnek mondható, általában kedveltek. Ám magam mégsem kívántam éppen e fiatalok valamelyikével közelebbi kapcsolatba kerülni, szinte egyformán kezeltem őket. Egyáltalán — senkivel sem akartam, mert a munkahelyen kialakuló helyzeteket veszélyesnek éreztem, ahogy erre már céloztam. Mégis, óhatatlanul létrejönnek olyan kapcsolatok, amik különböznek az általánostól, amelyek közel állnak a barátságához vagy éppen a szerelemhez. Ilyen szempontból vonzóbbak voltak számomra a harminc-negyven év közöttiek. Érettebbek, érdeklődési körük is közelebb állt az enyémhez, s ha nem is tudatosan, de mégis őket éreztem hozzáillőnek. Tanári kirándulások, mozilátogatások, iskolai ünnepélyek s egyéb együttlétek alkalmával az embernek nem mindegy, ki ül mellette. Az ilyen együttlétek, túl azon, hogy az ember tud kivel véleményt cserélni a látott-hallott dolgokról, udvarlásra is alkalmat adnak. Úgy érezzük, a nő el is várja tőlünk, legalábbis jólesik neki, ha szépségét, ápoltságát egészben vagy részleteiben, de legalább ruháját megdicséjük. Én nem szoktam nyakra-főre élni ilyen bókokkal, ha valamit mondtam, őszintén tettem, amit, azt hiszem, meg is éreztek.

Kalandot munkahelyén kívül keressen az ember, mondogattam magamnak mindig, s igyekeztem is ehhez tartani magam. Fenyvesen megismerkedtem egy fiatal özvegyasszonnyal, tehát a legideálisabb fajta nővel. Gyermek nem volt, férje fiatalon, valami hirtelen betegségben halt meg, ami nem ritka a sportolók között. Labdarúgó volt szegény. Az asszony feketehajú, villogószemű, jóalakú, olyan, akin a hervadás első jelei mutatkoznak, egy-egy ránc a nyakon, kissé megnövekedett has, de még nagyon kívánatos. Ha kalandot keresel, itt van, mondtam magamnak. A fekete nő ott ült a hullámtörő gáton, előző nap mutattak be neki, odaköszöntem neki a csónakból. Szeméből érdeklődést, sőt tapadó szomjúságot véltem kiolvasni. A lejáráthoz eveztem, félkézzel megkapaszkodtam a korlátba. — Nem akar velem csónakázni? — kérdeztem. Már fel is állt, indult lefelé a lépcsőn, kinyújtott kezembe kapaszkodva, belépett a csónakba és elhelyezkedett az ülésdeszkán. S kétszemélyes ladikban szemtől szembe ültünk egymással. Az evező fél ilyenkor kiszolgáltatottnak érezheti magát a másik előtt, aki kényelmesen elhelyezkedve szemléli izmai játékát, evezési gyakorlottságát, minden mozdulatát. Én is úgy éreztem magam, mint akit egészen meztelenre vetkőztettek, mintha még a kis úszónadrág sem takarna. Önkéntelenül is a forgalmas partszakaszt elkerülve, a csendesebb nádasok irányába eveztem. Közben, elég szagatottan bár, beszélgettünk. Amit életéről megtudhattam, e rövid idő alatt tudtam meg. Hogy tisztviselő egy vállalatnál és meglehetősen magányos. Szüleinél lakik, férje halála után visszamenekült a család védőszárnyai alá. Hogy apró kis flörtök és viszonyok tarkítják életét, egyiket sem szívja nagyon mellre. — Jelenésem volt aznap — mondja könnyedén, mint akinek igazán semmi sem számít, csak éli máról holnapra a maga kis életét, örömekre vadászva, de az igazi érzések elől elrejtőzve, mint felesleges, fárasztó és szomorúságot rejtő lehetőségek elől. Arra gondoltam, hogy tulajdonképpen ez az én esetem, én sem keresek már

egyebet, miután rá kellett ébrednem, hogy úgysem találom meg a nagy és fölemelő érzéseken nyugvó szerelmet. Hát nem boldogabb, aki könnyű kis kalandokra rendezi be életét? Nem bizony — mondtam volna valamikor, ha más kérdi, mert meggyőződésem volt, hogy igazán boldog csak nagy érzelmi töltéssel lehet az ember. Ahogy elnéztem ezt az asszonyt, semmi ilyesmit nem indított meg bennem. Csak egy formás, kívánatos testet láttam magammal szemben, s mert az ő cigányosan fekete szemében is vonzalom-félét éreztem felcsillanni, az volt a szándékom, hogy próbát teszek vele.

Nem volt nehéz odáig jutnom, hogy meghívjam szobámba. Nem is a csónakban tettem kísérletet erre, hanem utána, a presszóban, ahová betértünk egy feketére s egy pohár pálinkára. A szesz nekem jutott eszembe, úgy látszik, még bátorításra volt szükségem. De kapva-kapott rajta, mint aki nem veti meg az élet efféle örömeit. Általában látványosan nagyvilági szeretett volna lenni. Huszonnyolc éves volt, s amikor a magam korára céloztam, megnyugtatót, hogy tapasztalatai szerint a velemkorú férfiak... nos, ő jobban szereti őket a fiataloknál. Egy kicsit lehervasztott tapasztalatainak emlegetése, de ezért csak magamat korholhattam, mi a fenét képzelek én, ha egyszer kalandot keresek, ne a szűzi tisztaság és tapasztalatlanság tájain keressem. Majd meglátjuk. De azért nem tagadom, szorongva néztem az est elé.

A verandát elfüggönyöztem, amikor megérkezett. Beültünk az asztal mellé, hideget ettünk, s egy üveg bort is felbontottam. Kedélyes lehetett volna az est, ha nem érzem változatlanul azt a szorongást, ami egykori vizsgáim lelkiállapotára emlékeztetett. Félttem, hogy kudarcot vallok, az átkozott hiúság előre elkedvetlenített, holott felül kellett volna emelkednem rajta, mit sem törődve semmivel, akármi lesz is. Minél többet foglalkozik az ember várható balsikereivel, annál bizonyosabban elkövetkeznek. Ezt is tudtam, de más dolog valamit tudni, és megint más legyőzni a tudatossággal járó érzelmi és ösztönvilágot.

Vacsoránk után, ostobán és eléggé el nem ítéhetően, sürgettem a lefekvést. Rá kellett jönnöm hamarosan, hogy kalandra képtelen vagyok, pontosabban, érzelmi kapcsolat nélkül kudarcra vagyok ítélve. Lenke — így hívták az asszonyt — úgy láttam, csak durva, testi kapcsolatra vágyott, a nyers s talán egyszeri találkozássra, hiába próbáltam közeledni hozzá a gyöngédséggel, ahogy én elképzeltem mindig a szerelmi viszonyt. Amikor tapasztalnom kellett, hogy nem csókol vissza, hogy bezárt ajkai, összeszorított fogai fogadják ilyesfajta közeledésemet, rideg részvétlensége, közönye és hidegsége egészen lehervasztott, hiába nyíltak szét combjai. Az a legkevesebb érzelmi vonzalom, amit a csók, a kölcsönös rokonszenv, az érdeklődés jelent, ez a minimum is hiányzott belőle. Az ember ilyenkor önmagára dühös, holott megérdemli sorsát. Kudarcainkat nem szívesen gyűjtjük, óvatosabbá is tesznek később.

Lidivel több szerencsém volt, legalábbis úgy tetszett. Vidéki vasútállomáson ismerkedtem meg vele, kicsit zömök termetű, mongolos arcú, guszthusos nő volt. Valami megnevezhetetlen báj jellemezte, mosolya, mozdulata gyengédséget s egyben szenvedélyességet ígért. Úgy éreztem, rokonszenv, érdeklődés, vonzalom támadt benne is, s ez megsokszorozta a bennem föltámadt kívánságot. Hivatalos dolgom volt a városban, első alkalommal éppen csak hazakísértem. A kapu előtt megcsókoltam az arcát és el is búcsúztam tőle, rövid, egyszerű beszélgetésünk emlékével. Sorsát tudtam meg, egészen dióhéjben. Elvált asszony volt, két kisfiúval, egyedül élt. Válópere nemrég zajlott le, nagyon csúnya ügy volt, még tele van bizalmatlansággal az élet, a férfiak iránt. Magam ugyan nem tapasztaltam bizalmatlanságát, de el kellett hinnem neki. Ha más nem, barátságunk lassú kibontakozása erről tanúskodott. Gyakorta járok a Balatonra, nemcsak nyaranta, de tavasszal-ősszel, amíg az idő száraz, napos és viszonylag meleg, hétvégi leruccanásaim megszokottak. Ilyenkor le-leszálltam az útbaeső városkában, hogy meglátogassam őt. — Mindenkor szívesen látom otthonomban — mondta, amikor első együttlétünk után elbúcsúztam tőle. De amikor legközelebb beállítottam hozzá, természetesen levélben megbeszélve a találkozást, rövid beszélgetés és poharazgatás után bejelentette, hogy a szállodában foglalt nekem szobát. Pedig kisfiait is elhelyezte már szüleinél egy közeli faluban. Úgy látszik, megriadt mégis, félelme így nyilvánult meg. Vagy erőszakosabbnak kellett volna lennem? Elég sokáig nála töltöttem az estét, beszélgettünk mindenféléről, főként művelődési ügyekről, hiszen az időben egy kultúrotthon igazgatója volt. Nem sokkal éjfél előtt fölálltam és elmentem a szállodába. Akkor már tegeződünk, jóbarátnak nyilvánítván egymást. — Ha nem akarod, én

nem erőszakoskodom — mondtam —, hogy nálad maradjak. Csak ha te is kívánod. — Ebben maradtunk és leveleztünk tovább. Folyton árvaságáról panaszkodott. Csak gyermekeiben és munkájában van öröme, hiányzik neki a szerelem, mondta és írta, nagyon őszintén. Afelől pedig már régen biztosítottuk egymást, hogy mindkettőnknek többet jelent a másik egyszerű és szokványos barátnál. Azt mondtuk, szeretjük egymást. Úgy is gondoltam rá, magam is szerelmesnek éreztem magamat és vágytam utána. Tartózkodását majd csak jóval később értettem meg, a beteljesülés után. Mert ez is elkövetkezett, mondom, jó sokára, ismeretségünk harmadik évében. Úgy látszik, ő sem bírta tovább, s egyszer csak nem ellenkezett, teljesítette kívánságomat. Csókjaink már rég megérelték viszonyunkat, ő aztán igazán visszacsókolt, melegen és szenvedélyesen. Telt, kívánatos teste ott villogott előttem a heverőn, szép volt, közeledésem sikerrel végződött. — Nézd meg magad a tükörben — mondta, amikor egymás mellett fektünkől felült. Azt hittem, valami baj van velem, arcomon hullafoltok vagy egyéb bélyegek. — Miért? — kérdeztem csodálkozva. — Tíz évet fiatalodtál — mondta. — A diadalérzet! — tette hozzá kissé szomorúan.

Ha Pestre jött valamilyen — többnyire hivatalos — ügyben, felhívott, s találkoztunk valamelyik presszóban, megittunk egy-két pohár italt. Nincs jobb, mint valakivel, akit szeretünk, meginni egy féldeci cseresznyepálinkát s rá jó hideg Colát. Szerettem Lidit, ha nem is azzal a lobogással, ahogy egykor képzeltem. Az ember felfokozza magában érzelmeit, mert vágyik a szerelemre, sok öncsalással. De akkor valóban szerettem, s nem egyszer elképzeltem, miközben kikísértem a pályaudvarra, egyízben meg is mondtam neki, hogy el tudnám képzelni vele az életet. Ő is, mondta. A városban, ahol lakott, én is meg-megfordultam, úgy intéztem dolgaimat, hogy meglátogathassam őt. Szívesen tettem, a tilosban járók kis izgalmával csengettem be hozzá, de nála biztonságban éreztem magam, nem volt ok aggodalomra. — Ugye, vigyázol rám? — kérdezte egyik esténken is, szokása szerint. Önfeledten birtokoltam szép, telt testét, s nem is valami mohó önzésből, hanem a lesz-ahogy-lesz elszántságával tettem úgy, mintha megfeledeztem volna kéréséről, inkább rá való tekintettel, ne rövidítsem meg, mintha éreztem volna az ő kudarcait is. Emlékszem, teste felpattant, mint az íj, mintha még várna valamit, mintha egy kicsit kielégítetlen maradt volna, holott, szemrehányó tekintetel és halk hangon ugyan, de megrótt, amiért mégsem vigyáztam rá. — Nem — mondtam —, azt akartam, hogy neked jobb legyen. — De hiszen én így sem éreztem semmit! — vallotta meg őszintén és keserűen. Akkor nem én vagyok a hibás, gondoltam én is csalódottan, s eszembe jutottak elbeszélései férjéről, akitől ugyan ez a két szép kisfia született, de aki őt sokszor megcsalta, legutóbb egy cigánynővel. Csak látnom kellene a nőt, mondta akkor szomorúan. Elképzeltem magamnak így is, leírása alapján, összehasonlítottam vele, aki számomra nagyon kívánatos volt és jóízű. Aztán lemértem hosszú tartózkodását, mintha félt volna, hogy újra csalódik. Ha nem mondja meg, semmit sem veszek észre. De minek is mondta meg? Okossága hagyta el? Vagy akkora keserűség élt benne efféle kudarcai miatt, hogy önkéntelenül kimondta, mintegy önmagának? Most már férjét is megértettem, s arra gondoltam, hogy lám, nem szabad könnyen ítélnünk, mindig meg kellene hallgatnunk a másik férj véleményét is, mielőtt pálcát törnénk fölötte. Az is eszembe jutott, hogy egyízben, amikor férjéről mesélt, megjegyezte bánatosan, hogy talán őbenne van a hiba. Akkor nem figyeltem föl erre igazán, szerénykedő kis megjegyzésnek tetszett, aminek nincs különösebb jelentősége. Most értettem meg, hogy voltaképpen az önismeret, ha úgy tetszik, az önbírálat egy kis szilánkja pattant ki belőle. Most, hogy nekem mondta, amit talán elhamarkodva kimondott, nagyon elkésérített. Tulajdonképpen ez szüntette meg, ha nem is egycsapásra, viszonyunkat. Továbbra is barátoknak vallottuk magunkat, úgy emlegette minden találkozásunkat, mint nagyon kedves emléket, de mindketten éreztük, hogy valaminek vége, s miközben nála is, a fővárosban is találkoztunk, tudtuk, hogy találkozásaink mind formálisabbá válnak. Szüksége volt mégis rájuk, mintha önmagának is, de kifelé is bizonyítania kellett volna velük valamit, fokozni önbecsülését, önbizalmát és értékét. Pestre legtöbbször nem egyedül jött, s amikor telefonon megadta nekem találkozóink színhelyét, egy pályaudvart vagy szállodát, egy-egy asszony vagy leány volt vele az utcán, amikor messziről megláttam. Nem búcsúzott el tőle, ahogy megpillantott, minden esetben hozzám vezette s bemutatta barátnőjét, aztán elköszönt tőle. — Láttalak már messziről, mert nagyon lestelek, majd kinéztem a szemem — mondta

jóízű, enyhe tájszóval —, a barátnőmnek is mondtam, hogy modernül öltözködsz, arról ismerhet meg. — Megértettem, hogy kis kérdések voltak ezek, van valakim, nem is akárki. Szántam Lidit, mert annyira vágyott mindig a szerelemre-szeretetre-gyöngédségre. Meleg líraiságot emlegetett, amivel mindig magára marad, ami lassanként majd, tárgy híján, elsorvad benne. Aki ránézett, valóban ezt láthatta egész lényén. De én tudtam, hogy szelíd, csendes és bájos egyénisége mögött mi rejtőzik.

S úgy jártam megint, mint akinek sikerül a magányt egy kicsit kiraknia az ajtó elő, de visszaszökött megint, hogy annál kegyetlenebbül büntessen hűtlenségemért.

De mi ez a világmindenség arányaihoz képest? Mit számítanak kis fájdalmaink, gyötrelmeink vagy éppen örömeink? Mindegyikünk a világ közepének képzeletében magát porszemnél is jelentéktelenebb életével. A légkörben napról-napra nő a sugárzás, ha soravesszük ismerőseinket és barátainkat, legtöbbször rákban hal meg, talán miránk is ilyen sors vár. Amíg megússzuk, ne legyünk elégedetlenek.

Megfordultam olykor, bár egyre ritkábban, Fecske Paliéknál, a kis Vas megyei falucskában, hová régebben oly szívesen el-ellátogattam. Az élet, sajnos, úgy alakul, hogy egyre kevesebb időt és alkalmat ad a barátság ápolgatására, azokra a tempós, kedélyes együttlétekre, éppen ezért megyünk szívesen „vidékre” — milyen buta és fölényes ez a szó! —, mert úgy sejtjük, ott még van ezekből valami. Fecske Pali az ottani általános iskolában tanít, otthon van, szülőfaluja a szomszédban. De nem is Paliról akartam beszélni, hanem feleségéről, Erzsiről. Reggelit készített éppen a konyhában, amikor beléptem az éjszakai nyugalom után, meglepetve hallom dudorászását, sőt dalolását. — Erzsike, maga igazán szerencsés alkat! — mondtam, nem minden elragadtatás nélkül. — Ilyen korán, amikor mindenki bosszús vagy legalábbis morcos, dalolni tud. — Ó, Pali mondta egyszer, hogy ő ilyenkor nagyon harapós kedvében van, mert föl kell kelni reggel, már magában is alapos ok a rossz hangulatra, szóval azt mondta, ne szóljak hozzá ilyenkor, inkább daloljak. Azóta dúdolok így reggelenként. — Egészen meghatott ez a jószág, meg is mondtam neki. S noha éreztem ebben egy kis kiszolgáltatottságot, az alkalmazkodókészségnek minden mértéken felüli megnyilvánulását, ami már-már önsanyargatóan elviselhetetlen, meg kell vallanom, irigykedtem Palira. Ilyen asszony kellene nekem! — gondoltam, s eszembe jutott a mi egésznapos morcoságunk otthon, az a kedélytelen alkalmazkodni-nem-tudás, az a senkire tekintettel nem lévő szomorúság.

Hogy kellene megkönyékezni a sorsot, hogy ilyen nőt hozzon utamba? Sehogy sem lehet megkönyékezni, a sors hajthatatlan és kegyetlen, ezúttal Brassai Jolánkát hozta.

Vagyis először csak a levelét.

„Kedves Művész Úr! Láttam nagyon szép rajzát a Mérleg című folyóiratban, engedje meg, hogy örömet fejezzem ki, ritkán lehet manapság ilyen látni, lapjaink tele vannak hülye, primitív, tehetségtelenségre valló rajzokkal. Bizonyára nagyon elfoglalt ember, de azért boldoggá tette, ha alkalmat adna nekem az Önnel való találkozásra. Elég sokszor megfordulok Pesten, ha megengedi, legközelebb felhívom.”

Gondoltam, valami rajzolható és unatkozó asszony, mert ki más figyelne föl az illusztrációkra? Ahogy a költőkre is a verselgető dilettánsok függesztik éber szemüket — csak hogy ott gyakoribb a levélírás —, hol azzal a keserűséggel, hogy ilyen vagy különben ők is tudnak, hol elragadtatással, bár ez az utóbbi ritkább, mert a dilettánsra éppen az a jellemző, hogy nincs önkritikája és túlértékeli magát, ezen kívül sértődöttsége is elfogulttá teszi, nincs mértéke, mindig elveti a súlykot.

Írtam neki néhány sort, lássuk, ki ő. Hátha kinéz ebből valami. Nemsokára jelentkezett. Gyorsbeszédű, magabiztos hang a telefonban, magas, nálam szinte magasabb, szőke, fehérbőrű nő a presszóban, ahol találkoztunk. Szemtől-szemben korántsem volt olyan magabiztos. Beszélgettünk egy óráskat. Vidéki pedagógus, leginkább a pályáról, a tanyáról esett szó, ottani kollégáiról, férjéről, aki húsz évvel idősebb nála, s akit ő nem szeret. De nem a kora miatt, tette hozzá mindjárt, engem méregetve. Ennél többet nem igen mondott akkor, és nagyon is illedelmesen viselkedett. Hanem a levele! Mert arra kért, írhasson nekem. Nagylelkűen beleegyeztem, s néhány nap múlva megérkezett hosszú, különös, füledt, néha szellemesnek, de mindenképpen frivolnak ható levele.

„...Drágám! (Ez kiobbant belőlem, elnézést!) Nagyon sokat gondolkodom Magára. Van sok meglehetősen sikamlós gondolatom Magával kapcsolatban. De nem akarom (egyelőre!) megfertőzni »szűzi« lelkét. Az alaptermészetem a gúnyolódás. Ha sérti esetleg, vegye úgy, hogy minden ilyen mondatom után »sűrűn« bocsánatot kérek. Megfelel így? Néha az a »mélytengeri« érzelemnélkülisége is úgy tűnik, hogy póz. Fogás, nem rossz, csak ez a »hosszú nóta politika« nem az én formám! Nem azt mondom, hogy valamihez nem kell idő! De a mi esetünkben? Van-e veszíteni valója, kérdezem. Csak mindketten nyerhetünk! Tőlem, ha úgy tetszik, azután visszabújhat a tövisei közé, kagylóhéjába, ha ezek után van kedve! Nem vagyok beképzelt, de erre újra úgyse lenne képes! Tisztában vagyok azzal a hatással, amit én egy férfiről maximálisan gyakorolni tudok. (Kitűnő iskolám volt és két férjem, az se kutya!) Persze hajlandó vagyok mindig tanulni!...”

„Szívesen csavarognék Magával a pesti éjszakában. Ha úgy tetszik, bújjunk el, mit bánom én, hova. Csak együtt! De kérem, gondoskodjék abszolút kellemes, sőt izgalmas szórakoztatásomról. Tehát várjon a Nyugatinál... Ha valami elképzelhetetlen, váratlan ok miatt nem tud jönni a megbeszélthelyre és időben, adjon fel egy táviratot! Így megkíméljük egymást a kellemetlenségektől. Rendben van?... Akarom, hogy érezzen és szeressen. Legyen felszabadult, ha kell, húszéves szerelmes diák. Ugrás a kapualjba, izgi-puszira! Vagy komoly »felnőtt« csókra, mindent elsöprő szerelemre. Ki nézi ilyenkor a jövőt? Tart, ameddig tart. Eléggé uszítottam már? Szeretném látni az arcát, amikor e sorokat olvassa. Dühös, mérges, szelíden csodálkozó?... Bármikor el tud szabadulni otthonról pl. egy színházi estére, vagy egy fülledeztuttogásra egy homályos presszóban? ...” — És így tovább, lapokon keresztül, kapkodva a gondolatok és ötletek közt. Már csak a kíváncsiság ösztökélt, hogy találkozzam vele. S amikor szemtől-szemben ültünk a kávézóban, ha beszédstílusa időnként emlékeztetett is leveleire, szelíd, gyámoltalan nővé változott. Vagy eleve ilyen volt, csak írásban pózolt? Nekem mindenesetre sok volt belőle, leírt sorainak kapkodó fülledetségéből és beszélgetéseink unalmából is. Nem vonzott, csöppet sem volt kíváncsi számomra, csak szántam. Két-három találkozással azért vállalkoztam elsöprő levelei után, de mindig csalódnom kellett. Nem érdekelt tovább, megírtam neki, hogy többé nem várom, sem a Nyugatinál, sem a megbeszélthely presszóban. Egy majdnem alázatos levelet írt, amelyben afelől biztosít, ha bármikor meggondolom magam és keresem őt, a régi szeretettel fogad.

10.

(Ági)

Már egy hónapja otthon voltam megint. Zsófi néni beszélt apával, sőt elment hozzánk, hogy anya se maradjon ki a diplomáciai tárgyalásokból, amelyek kiadatásom körül folytak. Az eredmény nem volt kétséges. Hazatértem.

Már amúgyis untam Zsófi nénit. Egy ilyen öreglány, akinek régen agyára ment a szüzesség, irtó bogaras tud lenni. Ha a mosdóban a fésű, amit letettem, nem volt párhuzamos a polc szélével, már zsörtölődött, hogy micsoda rendetlen vagyok, és ő folyton csak takarítson és rakosgasson utánam. Mert széthagyok mindent, ruháimat csak ledobom, nem tudom-e, hogy tartósságukat növelem, ha rögtön vállfára rakom őket. És hogy nem is csodálja, ha ilyen természet mellett nem férek össze szüleimmel. Apám fiú létére is sokkal rendesebb volt már kisgyerekkorában is, ki a fenétől örökölt ezt a rendtelenségre való hajlamot. S aki ilyen zilált a külső dolgokban, ilyen lehet lelkiében is, bizonyára ott sem tartok rendet és tisztaságot. És így tovább. Prédikált, lelkizett folyton, igazán megunhattam.

Ráadásul hozzá be nem tehettem a lábát egyik fiú sem. Otthon legalább elnézték Bálint vagy Sanyi látogatását, nála csak a kapuig kísérhettek. S mindennap szidott, hogy későn jöttem meg.

— Alig vagy velem — mondta megrovón. — Ma is mozijegyet vettem, hogy végre együtt menjünk valahová. Ideje, hogy hazatérj!

— Ideje! — feleltem.

Rámnézett, felháborodva.

— Még szemtelen is — szörnyülködött.

Pedig a maga módján szeretett. Zsörtölődéseim nem is bosszankodtam igazán, csak untam őket. Ha anya szidott, hangjában szenvedély, sőt szenvedés izzott, sajnáltam is, dühített is, hogy úgy felingerli magát szerintem kis dolgok miatt. De ő már ilyen volt. Zsófi nénit untam, s már régen elmentem volna tőle, ha nem szégyeltem.

Máskor is tapasztaltam, ha egy ideig nem vagyok otthon, hazatértem után nagyon tudtak örülni nekem. A legjobb falatokkal kínálgattak, becéztek, szerettek. Ha lehetséges, ezúttal ez az öröm mélyebb volt, kicsit tragikus színezetű. Nem lelkendeztek annyira, mert távozásom döbbenete eltörölhetetlen nyomokat hagyott bennük. Anya szoroson magához ölelt, mintha többé nem akarna elengedni, apa szelíden megsimogatott. Szólni nem szóltak semmit az egészről, mintha attól tartottak volna, hogy távollétem említésére is felszakadnak sebeik.

Úgy látszott, még annak is örülnek, hogy újra Sanyi jelenik meg nálunk, mintha valami régi, „békebeli” állapot térne vissza vele. Nem tudom, új szokásaik mögött a régi szándék lappangott-e, vagy valóban megszerették-e Sanyit, de az egyik vasárnapra meghívták ebédre, s az esti szalonnasütésre is.

Az ebédfőzésben apa is segédkezett, sőt talán túlzás is ennyire lefokozni közreműködését, mert akár a savanyú húsleves, akár a töltött borjúszeget elkészítése az ő műve volt inkább, anya a tésztákkal küszködött. Apa szeretett főzőcskézni, azok közé a férfiak közé tartozott, akik ebben örömeiket lelik. Tapasztalatom szerint az erdélyiek között jócskán akadtak ilyenek. Ha összejöttek s kifogytak a politikából, sportból és a fajták dicséretéből, recepteket meséltek egymásnak, de olyan jóízűen, hogy az embernek csorgott a nyála.

— Szereted a csorbát? — kérdezte ezúttal is apa, Sanyitól.

— Az mi? — kérdezte Sanyi.

— Ez még azt sem tudja, mi a csorba! — álmélkodott apa. — Leves. Húsleves. A világ legjobb leve-se. — S elmagyarázta, hogyan készül.

— A gombócba egy kis borsikafű sem árt — mondta. — Persze, te azt sem tudod, mi az a borsikafű. Régi fűszer, Erdélyben nagyon szeretjük. De kapható a gyógynövény-szaküzletekben, itt a Mártírok útján is. A csorba valójában török eredetű szó. Bizonyára hallottad, vagy olvastad a „csorbadzsi” kifejezést. Tulajdonképpen „leves-evőt” — „húsleves-evőt” jelent, tehát rangos embert. A bolgárok a török szolgálatába állt árulót, a renegátot nevezték így érthető okból. Neki jutott csorbára is.

— Különös, de az ember az étkezésben a legkonzervatívabb — mondta az ebédnél, amikor Sanyi dicsérte az ételt. — Az ing- és nadrágviselet szinte évről-évre változik, hogy a női divatról ne is beszéljünk, a leveseknek és húseleteknek talán századok kellenek, amíg módosulnak, nem annyira kölcsönhatások, mint inkább egy-egy új fűszer hatására. A paprika megjelenése változtatott talán leginkább a magyar konyhán.

— Mennyit tudsz beszélni az étkezésről! — nevetett anya. — Azt hiszed, mindez érdekli a fiatalokat?

— Ó, nagyon érdekes — mondta udvariasan Sanyi.

— Különben is — magyarázta apa —, a legokosabb, amiről ilyenkor beszélni lehet. A sok íz- és szag-émlék, amit felidézünk, csak elősegíti a nyál- és gyomorsavtermelést, vagyis az emésztést.

— Tulajdonképpen nagyon jópofa a papád — mondta Sanyi, amikor ebéd után magunkra maradtunk. — Sok mindent tud, és élvezetesen adja elő.

A kertben ültünk, élveztük a jó levegőt, a napfényt, a rigók és vadgalambok változatos hangjait. Olykor kakukkszót is hallhattunk. Sanyi már azt sem tudta, hogy meg szokták olvasni, hányat kakukkol. A szajkót sem ismerte, a csuszkát sem, neki csak madár volt minden madár. Különben mintha sokat komolyodott volna. Érthető volt benne a törekvés, hogy a szakmáján kívül is felszedjen egyet-mást, mintegy felém is tágítva érdeklődési körét.

Este a szakszerű szalonnasütést tanulhattuk meg apától. Amíg csinálta, töviről-hegyire elmagyarázta. S amikor látta, hogy Sanyié máris megégett, valóságos kiselőadást tartott.

— Ne a lángba tartsd, csak a parázs fölé, vagy a láng mellé! Ráérünk! Akinek sürgős, nem süt szalonnát. A szalonnasütést nem szabad elsietni. A szalonnasütés: szertartás, élvezetesebb, mint az evés!

Sanyi csak mosolygott, nem sértődött meg, pedig már attól tartottam. Mondtam is apának, hogy hadd csinálja mindenki gusztusa szerint, ne oktasson folyton bennünket.

— Nem baj — mondta Sanyi —, szívesen tanul az ember, ha van kitől.

Ezzel, azt hiszem, egy időre megnyerte apát.

Anya különös tudott lenni. Mintha mindig az a fiú lenne jobb, aki már nincs meg, ezúttal Bálintot kezdte nekem dicsérni.

— Vele többet rajzoltál — mondta.

Ez igaz is volt, beszéltem már Bálint szorgalmáról és kitartásáról. De anyának most már, miután elmaradt, minden tekintetben különb lett Bálint.

— Akkor nem így nyilatkoztál róla — mondtam neki néha —, amikor velem járt.

— Az más — felelte anya félszegen —, a modora nem valami jó.

— Sanyié jobb? — ugrattam.

— Sanyi csiszoltabb, jobban mozog az emberek között, de azt hiszem, Bálint becsületesebb.

Mégis meghökkent, amikor egy hétköznapi este Bálinttal állítottam be. Sanyi, mint minden szerdán, edzésre ment — úszott a fiú —, s miután Bálint ajánlotta, szívesen megnézi azóta készült rajzaimat, és segít kiválogatni, mit kellene majd belőlük bevinni a főiskolára, a szerdában állapodtunk meg. Már fél ötkor ott állt a sarkon, láttam a boltból. Nézte a vasüzlet, majd a könyvkereskedés kirakatát, sétált és gyakran tekintett a bolt felé.

Nem tartottam magam minden tekintetben Bálint ízléséhez, hiszen most is leginkább azok a rajzok tetszettek neki, amelyek abban az időben készültek, amikor hozzánk járt, s amelyeken egy kicsit, tudatosan is, hatása alá kerültem az ő kubizmusának. De az ember a saját munkáinak megítélésében annyira elfogult, hogy nem árt, ha segítenek a kiválogatásban.

Bálint tehát eljött és beült a szobámba. Apa nem volt otthon, de anya már hazajött.

— De régen láttuk, Bálint! — mondta szíveskedve, amikor beléptünk.

Kávét hozott a szobámba, amíg sorra nézegettük a rajzokat.

— Nem nagyon sokat csináltál azóta, hogy nem járok a szakkörbe — mondta Bálint.

— Nincs nekem arra időm — feleltem.

— Hát a szakkörben? — kérdezte.

— Oda is hetenként egyszer, legfeljebb ha kétszer eljutok. Az ottani rajzok bent vannak.

— Majd kérd ki őket a felvételi előtt!

Szürcsöltük a kávét.

— Sanyi? — kérdezte.

— Megvan — mondtam —, jól van.

Látszott rajta, hogy nagyon szeretne mondani valamit, de csak hallgatott, mint aki nem akar megalázkodni.

— Jó volna, ha bekerülnél a főiskolára — mondta.

Amikor kikísértem a kapuig, megállt, megfogta a kezemet.

— Szeretnék megcsókolni — mondta.

Egy pillanatra azt gondoltam, hogy tulajdonképpen meg is csókolhatnánk egymást, aztán mégiscsak azt mondtam, hogy az arcomat megcsókolhatja, ha akarja.

— Itt — mutattam a kezemmel is, félrehajtoott fejjel.

Elég mafla volt, nem élt vissza a helyzettel. Megcsókolta az arcomat és elment.

Az a két-három vasárnapom, ami még hátra volt a felvételi vizsgáig, azzal telt el, hogy a környékünkön festegettem egy kicsit.

Az esti szakköröknek az az átkuk, hogy a színekkel való bánásra nem szoktathatják az embert. Kockológia, csendéletek, aztán fejek, fejek, majd alakrajz, a végtelenségig, főként szénnel. A lámpafény megváltoztatja a színeket, este nem lehet igazán festeni, a színvázlatok és festmények, amelyeket ilyenkor készítettünk, nappalra megfakultak vagy rikítóan színesek voltak. Nem is beszélve arról, hogy a tájfestés szint egészen elmaradt ezekben a szakköri foglalkozásokban.

Mégis, nagyszerű, hogy voltak művészeti szakkörök. A készséget, amivel kiállhattam a vizsgára, ott szereztem.

Az egyik vasárnapon Sanyi is velem tartott. Kimentünk egy enyhe lejtőre, közel hozzánk, egy telek közepén letelepedtünk. Szép kilátás nyílt a szemközti domboldalra, ahol kis házak ültek össze-vissza, mint a csibék. Mondtam Sanyinak, hozza ki a gitárját, de nem akarta cipelni, így csak unatkozott, amíg én dolgoztam. Leült mellém, nézett egy darabig, próbálta bírálgatni a pacnikat, amelyeket a papírra raktam, de annyira analfabéta volt ebben, hogy meg sem sértődhettem miatta. Később felállt, ténfergett körülöttem, mind messzebbre kalandozott tőlem, utóljára egy félórára is eltűnt. Mint később kiderült, megivott két fröccsöt a kocsmában, lenn a völgyben. Amikor visszajött, csaknem készen voltam.

— Egész jó képet festettél — mondta.

De a következő vasárnap már nem tartott velem. Nagyon unhatta szegény.

A felvételi vizsga csaknem úgy zajlott le, mint az előző évben. Az egyik fejjel, amit készítettem, meg lehettem elégedve. A másikban volt valami, ami zavart, de társaim véleménye megnyugtatót. Az alakrajz jobban sikerült, a modellt, úgy éreztem, a legjellemzőbb helyzetben, a legelőnyösebb megvilágításban kaptam el.

Amikor a következő hét végén megnéztem a hirdetőtáblákat, nevemet azok közt találtam meg, akiket az előkészítő esti tanfolyamra felvettek. Többre számítottam, de ez is valami volt, mindössze harmincnek sikerült, négyszázhetvenben válogathattak. Önbizalmam egy kicsit megnövekedett.

A boltban gratuláltak az eredményhez, de a jókívánságok mögött érezhettem egy kis irigységet is. Mintha megnehezteltek volna rám, amiért nem szándékozom a szakmában megöregedni. De hiszen hol voltam én még attól, hogy megváljak tőlük! Ha minden a legjobban megy is, egy esztendeig még bizonyosan közöttük leszek. S ha a felvételi akkor is ezzel az eredménnyel zárul? Akkor újra egy esztendő. Míg meg nem unom. Próbáltam vázolni előttük a helyzetet, bólogattak, nem nagy meggyőződéssel. Rájöttem, hogy nem is a tényekért, a szándékért neheztelnek.

11.

(Zongor István)

A rajzszerterában rendeztem a gyerekek munkáit. Bejött Udvari Éva a második B-ből, rajzokat hozott. Elvettem tőle, betettem a szekrénybe. Csak állt tovább előttem, mint akinek még van valami mondanivalója.

— Óhajt valamit? — kérdeztem.

— Csak... csak azt szeretném mondani, tanár úr — tette bizalmasodva karomra kezét —, ha modellre van szüksége, szívesen...

Félreérthetetlen mozdulattal mutatott végig alakján, örömmel levetkőzik.

Hajlamos voltam arra, hogy férfi-sikernek tekintsem az ajánlatot. A bennem szorongó pedagógus azonban berzenkedett ellene, szinte felháborodva. Mégis mosolyognom kellett, a lány nem tágitott mellőlem.

— Majd szólok — mondtam.

De már meg is bántam. Elfogadtam a kihívást, máris túlléptem a kötelező három lépésen. Azzal vigasztaltam magam, hogy majd arcképet csinálók róla.

A tanáriban, természetesen a név és osztály megjelölése nélkül, elmondtam Zabolának az esetet. Zabola a fiatalabb nemzedékhez tartozott, harminc ha volt, de inkább alatta, matematikus. Széles érdeklődési köre és közvetlen embersége vonzó volt számomra, sokat beszélgettünk. Már amennyit a mai iskolában, ahol mindenki rohan, egyáltalán beszélgetni lehet. Nem vette komolyan a dolgot, nevetett.

— Rajzold le, vagy mintázd meg — mondta, de ravaszul vágott hozzá tatáros szemével. — Mit csodálkozol? — kérdezte később. — Gyere, mutatok valamit, ha még nem láttad.

Az ablakhoz hívott.

Egy óra körül lehetett az idő, egyes osztályok már hazamentek, mások ebben az időben szállingóztak kifelé a kapun. Vagy ötven méternyire az iskolától egy fekete Wartburg állt, vezetője benne ült, az ajtót félig nyitva tartotta.

— Tudod, ki ez?

- Honnan tudnám? — kérdeztem.
- Gedeon, a színész. Mindennap itt láthatod mostanában, lesi a gimnázista lányokat, pisszeg nekik, invitálja őket a kocsiba. Ha akad, aki beül — megjegyzem, én még nem láttam —, elviszi a lakására. Tavaly a Szondy gimnáziumban pattant ki a botrány, elsimították. Most itt kísérletezik.
- A nyáron — szólt bele a beszélgetésbe a mögöttünk ülő Baksa — Siófokon voltam. Egy két éve érettségizett volt tanítványommal találkoztam, csinos, fekete lánnyal. Egyedül jött velem szemben, megszólítottam. — Hogy van, Nelli? Jöjjön, igyunk meg egy feketét! — Sajnos, nem lehet, éppen menstruálok! — mondta. — Attól még ihat feketét — feleltem. — Kösz, majd legközelebb! — szólt és kezével intve elment a part felé. Nem is tudják elképzelni, hogy az ember mást akarjon tőlük.
- Bizonyára mindig vannak, akik erre szoktatják őket — mondtam.
- Már öten is összegyűltünk az ablak körül. A színész még most is ott állt, úgy látszott, nem akad partnere, pedig most vonult el előtte az egyik vegyes osztály.
- Túl közel van az iskolához — szólt Baksa —, nincs annyi esze, hogy messzebb menjen.
- Ne féltsd te Gedeont, ehhez van annak esze! — mondta Zabola.
- Sirató szólalt meg.
- Amikor két éve Erzsébeten tanítottam, volt ott egy jóképű fiatal kolléga, aki udvarolgatott az egyik kartársnőnek. Kedves, szóke asszony volt, elvált. Egyszer csak levelet kap a koma a harmadik B lányaitól. „Kedves Tanár Úr! Hova tette a szemét, hogy annak a vén spinének udvarol? Itt vagyunk mi, szívesen találkozunk a Tanár Úrral...” s megjelölték a randevú helyét és időpontját.
- S elment? — kérdezte Baksa.
- Nem tudom.
- Kényes dolog az iskolán belül — jegyzete meg Zabola. — Nekem is volt egy kollégám, aki kísérő tanárnak szegődött el egy leányosztály mellé, kirándulásra...
- „Itt mindenkinek van egy-egy kollégája” — gondoltam, nem minden gyanakvás nélkül.
- Az osztályfőnöknő hívta — folytatta Zabola —, legyen egy férfi is velük. Ráadásul tanított is az osztályban, magyar-történelem szakos volt. Este, amikor nyugvóra tértek a szállóban, elfelejtette bezárni szobáját, vagy nem is szokta bezárni, elég az hozzá, hogy nyitva volt. Éppen elszundított az egésznapos járkálás, ténfergés után, amikor benyitott hozzá valaki és lefeküdt mellé az ágyba. Sötét volt, lámpát nem akart gyújtani, nem tudta, ki a lány, de érezte a fiatal testet, hallotta suttogását. „Innen nem megyek el addig” — mondta, miután a tanár vonakodott. Nehéz helyzetben volt, de végülis a pedagógus győzött benne. Másképp nem tudott szabadulni, felkelt, magára kapott valamit és elment hazulról. Csak jó három óra múlva tért vissza, a lány már nem volt ágyában. Lefeküdt, most már bezárta ajtaját. Máig sem sejti, a sok lány közül melyik volt, de abba az osztályba mindig zavartan nyitott be, sosem tudta, hogy a ráfigyelő, szemébe nevető vagy lesütött szemű lányok közül melyik volt az ágyában.
- Ha engedett volna a csábításnak, ugyanez lett volna a helyzet — mondta Sirató.
- Nem biztos — felelte Zabola. — Öregem, nagyon kell vigyázni. Hátha provokálni akarta! Könnyen megüthette volna a bokáját, tanú ilyenkor nincs, a lány akár azt is mondhatta volna, hogy megerőszkolta. Veszélyes dolog!
- Hát nem könnyű lányokat tanítani férfiembernek, kivált ha fiatal — mondta Baksa.
- Még fiúkat sem! — kiáltott fel Zabola.
- Kivált nőknek — csatlakozott a beszélgetéshez Ormai. — Verát egyszer a saját osztályában szorították falhoz, kérdéseket suhogtatva rá. Azt sem tudta, mit csináljon szegény. Hogy hány éves, mióta férjes, szereti-e a férjét és így tovább. Amikor végre sikerült lecsillapítania őket, azt mondta nekik, hogy máskor ne vaduljanak meg ennyire. Az egyikük, Tóth Balázs, ismeritek azt a langaléta gyereket ott hátul, azt kiáltotta: — Tanárnő, mi mindig megvadulunk, ha nőt látunk!
- Volt egy kolléganóm — szólt a halkszavú Kormos is —, akit Néprádióknak neveztek a fiúk.
- Hogy-hogy? — csodálkozott rajta Baksa.
- Azt mondták, nem lehet rajta fogni semmit.
- Nevettünk, mint valami jó tréfán.

— Itt van Bori — intett Baksa a belépő Dánielné felé. — Amikor először ment be tavalyelőtt az osztályába, a fiai, ezek a kis elsősök, kihajoltak a padokból, ahogy elvonult a két padsor között, gusztáltak, csettintettek a nyelvükkel. „Futómű prima!” — kiáltott fel félhangosan az egyik. Oriási röhej. Bori úgy tett, mintha semmit sem hallott volna.

— Rosszul tette — jegyezte meg Kormos —, le kellett volna csapnia, az volt az az alkalom, amikor fülönfoghatta volna az osztályt.

Bori mosolyogva közeledett felénk, mint aki megérzi, hogy róla van szó. Leült a helyére. Elhallgattunk.

Kirakta maga elé dolgozatfüzeteit, aztán rámnézett és elővette piros golyóstollát.

Bori tetszett nekem, erről már beszéltem. A tantestület női közt ő volt — talán nem is a legszebb — a legszemrevalóbb. Amiben az is benne van, hogy gusztusos, az is, hogy rokonszenves. Egy időben úgy néztek rám, mint aki udvarol Borinak, s ezt hallgatólagosan tudomásul is vették, legfeljebb Zabola példálódzásai arról, hogy a munkahelyen nem ajánlatos semmiféle viszonyt kezdeni, és Bori minden tekintetben szerény és korrekt viselkedése óvott attól, hogy elmélyüljön köztünk a kapcsolat. Nem, nem is beszéltünk ilyesmiről. Mindössze sokat voltunk együtt. De ezt indokolhatta közös szenvedélyünk, a képzőművészet is. Különben sem voltam soha rámenős. Lassú víznek mondtak, vagyis olyanak, akinek mégis vannak sikerei. Olykor már az öregedés tüneteit véltem felfedezni magamon abban, hogy megelégszem ilyen idilli, ártatlan kapcsolatokkal is. Igaz, akkor még megvolt nekem Lidi, és mondom, különben sem voltam az a természet, aki gyűjti a nőket, mint rovarokat a gombostűre.

Egyszer megkérdeztem Borit, hány éves a férje. Harmincöt, mondta. Ez is egészen lehervasztott. Hol vagyok én már ettől, gondoltam. De valahogy mindig jólesett látnom őt. Egyízben — s ez volt az a pillanat, amikor a legmesszebb mentem vele — Kormos huszonötéves tanári jubileumát ültük. Ilyenkor szokás volt megitatni a kollégákat. Söröztünk a kistanáriban. Bori mellettem ült, kerek térde ott villogott a szemem előtt, valahányszor lenéztem. Sokszor lenéztem, vonzotta szememet. — Meg fogom csókolni a térdét! — mondtam, kissé alkoholos gőzzel. Szelíden mosolygott. Ennyiből állt barátságunk, de ez legalább tartós volt, nem tudom, így lett volna-e, ha jobban belemelegszünk. De így még két év múlva is változatlanul élt. Akkor is, amikor Ágival megtörtént, aminek meg kellett történnie.

12.

(Ági)

Zongor István szerint a szeptember a legszebb hónap.

Néhány napja jött haza a Balatonról, barnán, kipihenten, teleszívta magát napfénnel, amiből sosem elég. Már ment volna vissza.

— Ilyenkor a legszebb — mondta. — Nincsenek olyan sokan, az időjárás is megbízhatóbb, ha az éjszakák hűvösebbek is. Gyönyörű kék ősz!

— Nekem, sajnos, itt kellett töltenem az egész nyarat — mondtam —, ebben a meleg, fülledt, unalmas városban.

— Hát nyáron elég unalmas lehet — helyeselt —, nagyon sajnálom magát, Ágnes!

Nekem a szeptember sem volt valami álomszép. Annak ellenére, hogy szinte egy egész hetet a szabadban töltöttem. Az őszi vásárra készültünk, kint dolgoztunk a pavilonban, hordtuk, rendeztük az árut, grafikusokkal és kirakatrendezőkkal voltunk együtt, nem is lett volna rossz, ha nem tart olyan soká mindennap. De anya sehogysem hitte el, hogy munkából jövök, gyanakodva nézett rám, s kérdőre vont, amikor hazatértem, hogy hol csavargok már megint.

Az utolsó napon csaknem egész éjszaka dolgoztunk. Megmondtam előre anyának, azt akarta, hogy el se menjek, mert mégiscsak hallatlan, hogy egy húszéves lány maga kószáljon haza éjszaka. Nem akarta megérteni, hogy a munkámról, a foglalkozásomról van szó, nem mondhatom, hogy itthon maradok.

Nem is maradtam.

Reggel, amikor hazaértem, lehetett már öt óra. Anya ébren volt, a konyhában ült, kezében egy fazékkal. Köszöntem, odamentem hozzá, meg akartam csókolni, elhárította, nem viszonzta szavamat sem, csak nézett rám, szinte gyűlölködve.

— Mondtam, hogy dolgozni fogunk éjszaka is — szóltam kedvetlenül.

— Nem érdekel — felelte —, azt csinálsz, amit akarsz.

Kijött apa is, megkövülten nézett ránk, mint egy tragikus jelenetre.

— A lányod — támadt rá anya, mintha legalábbis ő volna mindennek az oka. — Majd nem csinálná, ha pofonvernéd ilyenkor! Ha legalább parancsolnál neki! De mit törődsz te azzal, ami ebben a házban történik! Hogy huligán lesz a kölyködből vagy kurva, az neked mindegy!

Apa bement a szobába, felöltözött és elment hazulról. Anya sírt.

Két nap múlva, amikor moziba készültem Sanyival, nem akart elengedni. Hiába mondtam, hogy Sanyi vár, megvette a mozijegyeket, már három napja megbeszéltük. Csak kiabált velem, hogy semmibe veszem őt, hogy nekem már nem lehet parancsolni, hogy azt teszem, amit akarok, és egyáltalán nem törődöm vele és az otthonnal, eszembe nem jutna, hogy segítek valamit, csak csavargok és hazudozom neki.

Nem vitatkoztam vele, elmentem.

Hétköznap még csak megvoltam, mert a boltból nem jöttem haza, nem adtam alkalmat a veszekedésre. Sanyi legtöbbször ott várt a bolt előtt, elmentünk valamire sétálni, beültünk egy kávéra, moziba jártunk. De vasárnap hazulról kellett elindulnom, ha programot csináltunk, nem igen úsztam meg szárazon. Októberben elkezdődött a főiskola esti tanfolyama, hetenként négy estét foglalta le. Szívesen dolgoztam, a boltból boldogan igyekeztem oda, élveztem, most legalább sokat rajzolok majd. Lányok, fiúk, modellek, tanárok, a művészet légköre, nagyképű fiatal pózolások, mindez együtt nagyon kedves volt.

Sanyi néha megvárta és elkísért a főiskolára, de ezt hamar meguntam. Később inkább ott várt meg, amikor hazaindultam, fél kilenc-kilenc tájban. Elkísért egy darabig, néha hazáig is, de be nem jöhetett ilyen későn, magának kellett elszenvednem a veszekedéseket. Néha én is kiborultam és feleseltem, nem tudtam elviselni anya igazságtalanságait. Dühítet, hogy nem érti meg, mennyit dolgozom, amikor a nyolcórás munkaidő után még eljárak a főiskolára is. Hogy egyáltalán azt emlegesse, miért nem segítek itthon. Hogy ne higgye el, amit mondok, hogy állandóan hazugsággal gyanúsítgasson.

— Hol csavarogtál már megint?

— Legalább telefonálnál, ha nem jössz haza időben!

Mintha nem ő szoktatott volna le a telefonálásról is, azzal, hogy hajthatatlanul ismételte, térjek haza azonnal, nincs semmi csavargás.

A viszony kétségbeejtően megromlott.

Klári vigasztalni próbált, amikor látta elkeseredésemet.

— Ha másképp nem tudod megoldani — mondta —, költözz hozzánk.

Annak is elkövetkezett az ideje.

Vendég volt nálunk azon a vasárnapon, apa a rajzaimat mutogatta neki, amikor kijöttem a fürdőszobából, még pongyolában. Nem szerettem, ha a rajzaimat mutogatták.

Sanyival megbeszéltük, hogy színházba megyünk. De be kellett mutatkoznom a vendégnek. Apa kollégája volt, sosem járt még nálunk. Negyvenes, kopaszodó, kövér pacák volt, nem nagyon örültem a társaságának.

— Ó, micsoda hölgy a lányod! Nem is hittem volna, hogy már ilyen nagy lányod van! — bókkolt apának a vendég.

S kiment kezét mosni.

— Anyád mondja, hogy el akarsz menni — szólt apa.

— Programom van — feleltem.

— Ne menj el ma! — kérlelt apa. — Szalonnasütést terveztem, olyan jó lenne, ha itthon maradnál!

— Igazán nem tudhattam előre, amikor elhatároztuk a színházat — mondtam.

Anya süteményt hozott be egy tálcán.

— Beszélj a kisasszonnyal, ne menjen ma sehová! — szólt ingerülten apának.

— Megbeszéltem — mondtam —, nem áltathatok senkit!

— Csak a szüleidet! — csattant fel anya. — Azokkal szemben nem kell korrektnek lenned!

— Ne menj el — mondta megint apa.

Ránéztem, szerettem volna, ha nem kell ellentmondanom neki.

— De elmegyek — mondtam. — El kell mennem. Megígértem.

És kisiettem a szobából.

Majd éjfél volt, amikor hazaértem. Sanyi nem akart hazáig kísérni, de rávettem, hogy a szokatlan idő ellenére is jöjjön be hozzánk. Azt reméltem, hogy így könnyebben megúszom a vihart. De anya úgy támadt rám, mintha Sanyi ott sem lett volna.

— Ne tessék haragudni Ágira — mondta Sanyi —, én vagyok az oka mindennek.

— Nekem a lányommal van elszámolni valóm — mondta anya —, sürgőtelen, hogy mentesse.

Sanyi gyorsan köszönt és elment.

Hajnalodott, amikor elaludtam.

Anya egy darabig mondta a magáét, aztán kijött apa is, prédikált, nem tudta elfelejteni, hogy ellentmondtam neki. Hallgattam, nagy erőfeszítembe került, hogy ne szóljak közbe. Végül belefáradhattak mindketten. Előbb apa vonult el, aztán anya. Betámolyogtam a fürdőszobába, majd lefeküdtem.

Egy darabig vergődtem, aztán elaludtam. De elég hamar felébredtem újra. Akkor terveztem el, mit fogok tenni.

Megbeszéltem Klárral, hogy hozzájuk megyek. Ideadta a lakáskulcsot, ilyenkor náluk sem volt otthon senki. Délelőtt elkéredzkedtem Elza nénitől, hazarohantam, összeszedtem a legszükségesebb holmimat és elvittem Kláriékhoz.

Aznap Sanyival is összeveszttem, nem voltam hajlandó sétálni vele. A boltból a főiskolára siettem, onnan Kláriékhoz, igazán nem jelenhettem meg náluk későn.

Sanyinak el sem mondtam, mi történt, csak annyit, hogy Kláriékhoz kell mennem.

A következő vasárnap értem jött apa.

Hazamentem vele.

Szerettem volna eltenni szabadságomat a nyárra, de nem lehetett, a főnöknő és az asszonyok is arra tartogatták. Bele kellett nyugodnom, hogy legalább egy hetet márciusban vegyek ki. Ebben az évben pedig semmi jele sem volt még márciusban a tavasznak. Tél volt, a javából. Kárpótlásul Elza néni szerzett egy beutalót Balatonhegykőre. A téli Balatonban pedig nem sok reményem volt. Mit lehet ott ilyenkor csinálni? Inkább mentem volna valahová a hegyekbe.

Nem nagyon lelkesedtem, de nem volt más választás.

Másfelől örültem, hogy elszabadulhatok Budapestről. Szüleimmel megint nagyon megnehezült együttélés, túlságosan sok ellentét gyűlt fel köztünk.

Sanyival sokat jártam, ő is sűrűbben megfordult nálunk, mint azelőtt. Mindkettőtől csak nézeteltérések támadtak otthon. Ha elmentem hazulról, örökké „koslattam”, mint egy rossz szuka, „isten tudja, hol”.

Elég gyakran találkoztunk Kláriéknál, ahol a mienknél szabadabb légkörben tölthettünk néhány órát. Klári szülei többnyire elmentek hazulról, s mi négyen — Klári Péterrel vagy más fiúval, s én Sanyival — jó kis bulikat rendezhettünk. Nem kell orgiákra gondolni. Szó volt itt filmekről, zenéről, képzőművészetről és irodalomról is, de nem hiányoztak a rövid italok, a zene, Sanyi gitárja, egy magnó vagy rádió és a tánc sem.

Olykor csak csókolóztunk, páronként félrevonulva egy heverő sarkában.

Ha otthon voltunk, leültünk Sanyival a cserépkályha mellé, nekivetettük hátunkat a forró csempének s beszélgettünk. Itt éberebbnek kellett lennünk, mert az én szüleim ritkán mentek el hazulról, s ha nem is tartózkodtak a szobában, bármely percben beléphettek. Sosem voltak megelégedve velem. Még apa is szidott, hogy nincs bennem semmi önérzet, és mit sem adok a női méltóságra. Ha Sanyi füttyent, ugrok, utánamegyek a világ végére is. És hogy ültem vele a múltkor is a kályha mellett? Térdemen combközépig felcsúszott a szoknya, persze, mutogatom magam. — Szemérmetlenül! — mondta anya, mindjárt ráduplázva apa morgásaira.

Tudtam, nem vagyok angyal, de nem is vágytam angyal lenni, már csak dacból sem. Annyit maceráltak, hogy már szerettem volna rászorgálni, s mindenképpen a magam életét akartam élni, a természetes határainon belüli örömmel. Távolról sem akartam „züllött” lenni, de a szüzesség varázsereje számomra megtört. Ezt Sanyi elég hamar megérezte rajtam.

A nagy pillanat mégsem Kláriéknál, hanem nálunk következett el. Apáék moziba mentek. Sikerült leszoktatnom őket arról, hogy három jegyet vegyenek, így otthon maradhattam. Alig távoztak, amikor Sanyi becsöngetett.

Regényekben gyakran olvashatunk az első szerelmi aktussal kapcsolatos csalódásokról. Az én esetemben valótlanul volna ilyesmire beszélni. Amikor Sanyi a combomra tette kezét, egy pillanatra magam is megijedtem az említett következményektől, de a vágy, a dac és a kíváncsiság erősebbnek bizonyult az aggodallmaknál. Megítélésem szerint Sanyi elég tapintatosan járt el, nem is hittem, hogy ekkora türelem és — hogy úgy mondjam — önzetlenség lakjék benne. A percnyi fájdalomért gyengédséggel kárpótolt. Ha kevesebb hálát mutattam iránta, mint amennyit éreztem, csak azért volt, hogy túlságosan el ne bízsa magát.

A szorongásokon túl, s mert éreztem, hogy valami visszahozhatatlanul elmúlt, azt kell mondanom, fel is szabadultam. Átestem azon, amin előbb-utóbb át kellett esnem, s ez olyasmi volt, mint a fiatal frontkatonának a tűzkeresztség.

Csak attól óvakodtam, hogy gyermekem legyen. Sanyi ezt kezdettől fogva megértette.

Már másfél hónapja élttem ebben a felszabadult, számomra egészen új légkörben, amikor valahogy magam is kezdtem sokallni. Mintha egy kissé megszükkült volna az egész. Úgy éreztem, hogy Sanyi túlságosan sok jogot formál hozzám — ez sértett —, és sokkal kevesebb gyengédséget éreztem benne — ez meg bosszantott. Ezért is, de az ismerősök fürkész tekintete elől is, szívesen elszakadtam Budapesttől. Sanyi sem bánta, amin egy kissé csodálkoztam ugyan, de végülis megértettem.

A téli Balaton nekem jobban tetszett mindennél.

A vonatból persze nem érezhettem a metsző szelet, de ahogy az alkonyatba hajló nap megcsillant a ragyogó jég tükrében, az fölért egy nyári naplementével. Még a vitorlák sem hiányoztak, mert itt is, ott is feltűnt egy vitorlásszán, amint iszonyú sebességgel végigszárgult a páncélkemény tükörlapon. A vonatban meleg volt, élvezettel tekintettem ki a fényes világba, nem idéztem hozzá a hideget. Egy harminc körüli fej mindenképpen beszélgetni akart velem. Azzal kezdte, hogy segített feltenni a csomagomat. Olyan udvariasan megköszöntem, hogy ezt akár elutasításnak is vehette. Megkérdezte, hová utazom. Ránéztem, mintha mérlegelném, érdemes-e válaszolnom, aztán kurtán megmondtam, hogy Balatonhegykőre, és belebújtam az újságba. Később sem ment sokra velem, mert hol a tájba merültem, hol a *Nagyvilág*ot kezdtem olvasni. Az idő el is repült, a fiúnak le kellett szállnia, szomorúan nézett vissza egy állomás peronjáról. Nem állhattam meg, hogy el ne mosolyodjam. Letette csomagját, intett, úgy látszik, biztató jelnek vette mosolyom. Sosem találkozunk többé, gondoltam és vidáman intettem utána.

Engem az állomáson nem várt senki, de könnyen megtaláltam az üdülőt. Nyilvánvalóan kastély volt azelőtt, vénségét valahogy most jobban szerettem a legmodernebb összkomfortnál. Jó cserépkályha duruzsolt a szobában, az ebédlőben kitömött medve, agancsok és vadászjelenetek a falakon. Nem voltak sokan, idegen voltuk sem zavart, elfogódottság nélkül beszélgettem már az első este mindenkivel, aki szólt hozzám. Asztaltársam egy asszony volt, a kisfiával, meg egy ötven körüli férfi. Író lehetett, mert az asszony a készülő regényről kérdezősködött. Később, amikor a szobájában volt, folyton kopogott az írógép. Először azt hittem, az üdülő gondnoki irodájában dolgozik valaki, de a kopogás fáradhatatlanul szólt, órák hosszat. Az asszony közölte, hogy Barna dolgozik. Nem tudtam még, hogy keresztneve-e ez a Barna, vagy előneve, sem így, sem úgy nem találkoztam vele eddig.

Három napig minden úgy történt, ahogy kívántam, azaz nem történt semmi. Ettem, ittam, olvastam, nagyokat sétáltam, nem hagytam magam megzavarni vegetatív igénytelenségemben. A negyedik napon, ebéd után, amikor végigjártam a partot, ismerős mozgású férfit fedeztem fel, messze magam előtt. Először nem is hederítettem rá, néztem a jégmezőt, és élveztem arcomon a csípős, csaknem harapós szelet. A parton jégtorlaszokat emeltek a tél ellágyulásának emlékei, a megolvadt és partra sodort jégtáblák. A platánok szívós, kemény derekán látszott a tél edző

kezeinek nyoma, valamennyi törzse ferde volt, mintegy védekező pózban álltak a fák. Távolabb vitorlásszán siklott, sercegve-ropogva sírt a jég, zizegtek a gallyak, ropogott az ág. A hegyek halványan derengtek a láthatáron, minthacsak dekorációk lennének a horizont egyhangú vonalán. Élveztem ezt a kemény világot, éreztem, hogy a szél nemcsak arcomat csípi pirosra, de kifúj belőlem minden gondot és szennyet is. Előre örültem a forró teának, amit majd a szobámban főzök, amikor visszatérek az üdülőbe.

Már el is feledkeztem az előttem haladó férfiről, akkor figyeltem föl rá, amikor szemben találtam magam vele. A sétány végén megfordult, visszajött, s ahogy közeledett, egyre ismerősebbnek tetszett, a végén már mosolygott, felemelte, majd kitérte karját.

— Ági! — kiáltotta boldogan.

Most ismertem meg, mert a szokatlan öltözék elfedte előlem ismertető jegyeit. Zongor István volt. A tanár úr.

— Mit keres itt, ahol a madár sem jár? — kérdezte, körülmutatva a tájon.

Két varjú tiltakozva káromgott, hogy nem veszi őket madárszámba, feléjük intettem. Elnevette magát. Kezefogtunk, megfordult, velem tartott.

— Tényleg — mondta —, hogy került ide, kis Ágnes?

— Üdülök — mondtam egyszerűen.

— Hát ez pompás! — ujjongott.

— De maga mit csinál itt ebben a téli világban? — kérdeztem most már én.

— Magát kerestem. Megszagoltam, hogy itt van.

— Tréfál a tanár úr! — mondtam boldog szorongással.

— Micsoda véletlen! — csodálkozott megint. — Mintha összebeszéltünk volna. Meddig marad, Ágnes?

— Vasárnap estig — feleltem.

— Remek! — lelkesedett.

— De tényleg hogy került ide? — kérdeztem ismét.

— Egy barátom hívott meg — mondta. — Együtt voltunk a fronton. Mindig hív, hogy látogassam meg őket. Hogy nyomatékosabb legyen a meghívás, ezúttal egy diófatörzset is ígért. Lejöttem néhány napra. De hát ez valami pompás, hogy maga itt van!

Végigmentünk a parton, visszafelé is.

Rá-rásandítottam a szemem sarkából. Olyan volt, mint egy téli expedíció tagja, rövid, csuklyás kabátjában és prémsapkájában, kipirult arcával. Erő, egészség sugárzott róla, igazán nem látszott rajta az idő. A szél süvöltve rázni kezdte megint a nyárfák száraz ágait, a platánokkal birkózott és íjként feszítette meg a jegenyéket. A part zordabb volt, mint az Északi-sark. István a partfelőli oldalon haladt, mintha védeni akarna a széltől. Beszélni szeretett volna megint, de a szél belefojtotta a szót, csak intett nevetve. Majd felém hajolva szólt.

— Jöjjön, menjünk be a presszóba, igyunk meg egy kávé!

Nem tiltakoztam, kávé mindig szívesen iszom. Ki is szellőztem annyira, hogy beüljek valami meleg helyre. Mi tagadás, boldogan maradtam vele még, s ez is egy alkalom volt hozzá.

A sarkon, ahol a két sor jegenyével szegett patak elzárja a partmenti utat, befordultunk az országút felé. Belémkarolt.

— Én már — mondta lassan, elgondolkozva —, amíg élek, szeretni fogom a viharokat, a természet vad zúgásait és villámait. Sokkal megnyugtatóbbak az emberi viharoknál.

— A frontra gondol? — kérdeztem.

— A frontra. Sokszor gondolok a frontra. Ahogy halad fölöttem az idő, egyre többször eszembe jut.

Már az országúton jártunk, ahol a fák felfogták a tó fölött zúgó szelet, szót lehetett érteni. A csípős levegő nem marta arcomat, szinte égett, különösen az István felőli.

— Képzelve el ezt a havas síkot teljesen fátlannak, de méteres havat gondoljon rá. Alig lehet benne járni. S ezt az utat, amelyen haladunk, folyvást lövik, aknavetővel. Borzalmas fegyver az aknavető. Szilánkok zúgnak a levegőben, mint a darazsak. Ha eltalálnak, léket ütnek a koponyán, átllyuggatják a kart, a vállat.

— A presszó, ahová tartunk, kétezer kilométerre van, de el kell érni egyszer, ott van csak menedék. Addig fedél alá is alig jut az ember, többnyire a szabad ég alatt kell éjszakázni...

Láttam, egészen beleéli magát, sajnáltam érte. De egyúttal most értettem meg, miért rokonszenvesebb kezdettől fogva csaknem minden férfinál, akit ismertem. A szenvedés miatt, amin keresztülment. Bölcsessége és nyugalma tapasztalataiból ered, meleg embersége zord, kegyetlen telekből táplálkozik.

A presszó előtt megállt, rámmosolygott, elengedte karomat és előrement, benyitott az ajtón. Odabent alig volt valaki. Az ablak felőli sarokban ült két fiatalember, s a pultnál itta szilvapálinkáját egy öreg halász. Legalábbis halásznak néztem, nem tudom, miért, lehet, hogy pusztán film-élmények emlékeként. Leültünk a kályha közelében. István két duplát kért s két féldecit, hiába tiltakoztam.

— Jót tesz az ilyenkor — mondta.

— Képzeld el, ez a helyiség egy parasztszoba. Minden ajtónyitáskor érzi az ember, hogy befagyott, a kicsapódó pára menten zúzmarává fagy. Itt ülünk egy kicsit, talán két főttkrumpli is kerül, megesszük, aztán sietni kell tovább, mert megint aknázzák az utat.

A kiszolgálónő elének tette a kávé és a konyakot. István cukrot tet a kávéba, kavargatni kezdte.

— Hárman voltunk — mondta —, amikor a németek belénk géppuskáztak. Azt hitték, orosz járőr vagyunk. Egyikünk, egy parasztfiú, aki talán nálunk is jobban igyekezett haza, nem kelt fel többé, vére szép lassan elfolyt a havon, szíven találták. Ketten maradtunk a barátommal, akinél most lakom. Ilyen emlékek kötnek össze bennünket.

— De minek untatom én magát effélékkel? Micsoda neveletlen vagyok! A múltkor olvastam az újságban valami okos illetudor cikkét. A front-élményeket is azok közé a témák közé sorolta, amelyekről nem illik beszélni. Jó, nem beszélek. Igyunk. Minek is emlékeztetem magát arra, hogy ilyen vén hadfi vagyok! Jó volna azt most elfelejteni, egyáltalán minden olyan körülményt kikapcsolni, ami elválaszthat bennünket.

Összekoccintottuk poharunkat.

— Nem jó — mondta —, nem a pohárra, hanem a partner szemébe kell nézni!

Rágyújtott, megkínált engem is, önfeledten fújtuk a füstöt.

— Mit szólna hozzá, ha tegeződnénk? — mondta váratlanul. — Tegeződjünk. Jó?

Szólni sem tudtam, csak bólintottam.

— Kérek még egyszer két féldecit! — kiáltott a pincérnő felé.

Pár perc múlva hozta. István felemelte pohárkáját.

— Szervusz — mondta.

— Nagyon szokatlan lesz eleinte. — S nagynehezen kinyögtem. — Szervusz.

Félszemmel láttam, hogy fenékgig felhajtotta, én is azt tettem.

— Nagyszerű — mondta. — De még valami hozzátartozik az ünnepélyes aktushoz.

S azzal hozzám hajolt, megcsókolt. Nem is az ilyenkor szokásos arccsók volt, a szám sarkába csókolt, érezhettem, hogy ez több volt a baráti és rokoni csókoknál. Az ital is kezdett a fejembe szállni, nagyon jól éreztem magam, kívánni sem lehetett jobbat.

— És mit csinál a diófából? — kérdeztem.

— Hogyan? — tette füléhez félig tréfásan tenyerét, mint a nagyothallók. — Minden vétséged egy csókba fog kerülni!

Hallgattam.

— Kérdeztél valamit?

— Igen — mondtam. — Mit fogsz faragni a diófádból?

— Mit? — nézett rám elgondolkodva, s mintegy hirtelen ötlettől felvillanyozva hajolt hozzám.

— Téged!

— Engem?

— Téged!

— Hogyan?...

— Ruhátlanul, természetesen.

— És ha nem vetkőzöm le?

— Akkor is meg tudom csinálni — mondta.

Talán meg kellett volna sértődnöm — gondoltam —, anya észjárásával feltétlenül meg kellett volna sértődnöm. De semmi kedvem sem volt hozzá. Hol vagyok én már attól? Hány modellt rajzoltam magam is, hány nőt, férfit láttam meztelenül! S az a különös, hogy ilyenkor egészen mást látott bennük a szemem, testiségük vonzó, érzéki oldalát inkább utóbb, emlékképekben ragasztottam hozzájuk.

Az ital különben kezdett tompává tenni.

— Kérek még két féldecit! — hallottam István hangját.

Karjára tettem kezemet.

— Én nem kérek többet.

— Pedig olyan jót tesz neked, ha egy kicsit iszol — mondta.

— Nem, nem, akkor sem! — tiltakoztam. — Most nagyon jól érzem magamat, de nem akarok berúgni.

— Nem erőltetek, Ágikám — mondta —, ahogy jólesik.

Odakint egészen beesteledett, eszembe jutott az üdülő, órámra néztem, közel volt a vacsoraidő.

— El kell mennem — mondtam.

— Muszáj? — kérdezte.

— Igen, muszáj — feleltem.

Elkísért az üdülő kapujáig, ott elköszöntünk egymástól. Megígértette velem, hogy másnap is találkozunk, és mindennap, amíg itt vagyunk.

Álmomban egész éjszaka a parton jártunk, de nyár volt, fürdőruhában voltunk, bőröm beleborzongott érintésébe.

A reggelit oly elrévülten ettem végig, hogy asztaltársnőm meg is jegyezte szórakozottságomat.

— Ebben a korban megesik — kelt védelmemre az író.

Délelőtt olvastam szobámban, nem akartam már délelőtt találkozni vele. Ebben egyeztünk meg.

Nem erőszakoskodott, nyilván fel tudta használni ő is ezt az időt, végülis nem értem jött le.

Hanem a délután! Megint a partot jártuk. A szél minitha csökkent volna, pattogó, kemény, legalább tízfokos hideg volt. Zölden, kéken csillogtak a jégtorlaszok, a tó fölött fátyolos ködök úsztak, a szétszórt fény mintha tejüvegen át hullott volna ránk, isteni akvarell volt az egész. Nyugodtan egymásba karolhattunk, egy lélek nem volt a parton. A villák nagyrészt zárva, ledeszkázott verandaablakokkal vacogtak, várva a nyarat. A zord hideg jól esett, vagy hatszor végigszáguldottunk a fürdőtelephez tartozó partszakaszon. Nem is igen beszélgettünk közben, csak amikor megint bekanyarodtunk a jegenyék alá.

— Mondok valamit — szólt István.

— Tessék! — néztem rá várakozva.

— Gyere el hozzám, főzök jó forraltbort!

Megráztam a fejemet.

— Miért, kicsi Agnes? Csak nem félsz! Nincs otthon senki, üres a ház, nyugodtan bejöhetsz. Ha otthon volnának is, bejöhetnél, nincs abban semmi. Gyere, no!

Éreztem, hogy már nem tudok meggyőzően tiltakozni. Mentem vele akaratlanul és örömmel, nem tagadom.

Félhomályos hallon vezetett át. A hallból két-három ajtó nyílt mindkét oldalon, de a szemközti ajtó felé tartottunk. Kinyitotta, felgyújtotta a lámpát. Lehúzta rólam a kabátot, elvette sálamat és kesztyűmet, feltette az ajtóra szerelt fogásra. Leültetett az egyik székre, háttal az ablaknak. Kellemes, gyantaszagú meleg áradt a cserépkályhából. Eléje térdelt, néhány fadarabot tett a hunyorgó parázsra. Aztán bekapcsolta a villanyfőzőt, a szekrény aljából elővett egy demizsont, megtöltött egy literes-forma teáskannát, borsot, szegfűszeget és cukrot rakott bele, feltette a rezsóra. Közben körülnézhettem.

A szoba kicsi volt, berendezése mindössze egy heverő, egy keskeny kis kanapé, szekrény, asztal, két szék. Az asztal fölött egy szép lámpa függött, pergamen hengerén az állatöv jegyeivel. A falon három szál deszkából készült könyvespolc, rajta két sor könyv. A polc tetején kis fafigura, bizonyára az ő munkája, meg is akartam kérdezni, de a tegezésre még nehezen járt rá a nyelvem. Az asztalon néhány papírlap hevert, vázlatok egy készülő figurához, jól összevont, zárt alak, láthatóan fába komponálva. A két kéz hátul a haját fogta össze, a karok egészen a fejhez simultak.

A test ívelten állt, féllábra helyezett testsúllyal, kissé előrehajló jobbtérdrel. Amikor kézbefogtam, tudtam, hogy ez én leszek majd, bár arcából nem ismerhettem fel. István éppen felém fordult foglalatosságai közül.

— Az este firkálgattam — mondta —, a diófára gondolva.

— Csak a diófára? — kérdeztem.

Hálás mosollyal nyugtázta megjegyzésemet.

— Szép — bólintottam.

— Tetszik? — kérdezte.

— Nagyon.

— Akkor jó, akkor nagyon jó — mondta remegő, halk, fátyolos hangon, mintha egy kis zavarral küzdött volna. Leült a másik székre, a cigarettás dobozért nyúlt, megkínált, rágyújtottunk.

— Sokat rajzolsz? — kérdezte.

— A főiskolán — feleltem —, az előkészítő tanfolyamon igen.

— Jelentkezel újból felvételig?

— Igen.

— Az idén biztosan sikerül — mondta.

A bor susorogni kezdett, fűszeres párája betöltötte a szobát. Beleszippantottam a levegőbe. Nevetett rajtam.

— Szeretem benned ezt a bűbajos természetességet! — mondta.

A szekrényből két csészét vett elő, letette őket az asztalra. Kikapcsolta a rezsót. Az asztal közepére, kerek farostlemezre állította a kannát. Minden mozdulatán érzett, hogy sokat van egyedül, magányos férfiakban fejlődnek ki ilyen gazdaságos, kiszámított, ügyes mozdulatok.

Töltött nekem, aztán magának, leült mellém. Felemelte a csészét, az enyémhez koccintotta.

— Egészségére — mondtam.

Utóljára támadt bennem egy lanyha kis menekülési vágy.

Szürsölni kezdtük a forró italt. Minden kortynál éreztem, amint a melegség átjárja egész testemet. Hallgattunk, vagy a bort dicsértük, de nem tettük le a csészét, amíg volt benne. Újból megtöltötte, megint fölemelte, felém biccentve.

— Egészségére — bólintottam felé én is.

— Ezért fizetsz! — mondta.

— Miért? — kérdeztem, de már tudtam, miért kell fizetnem.

— Egészségedre! — mondtam.

— Szervusz! Mondd, hogy szervusz!

— A művészet megóv az öregedéstől — mondtam magamban, mint egy reklámszöveget, míg felém forduló arcát néztem. Halántékának ezüstös keretéből, mint egy bizánci szenté, ragyogott barna, határozott vonalakkal megrajzolt arca. Csillogó fekete szemében egy kis szomorúság bújt meg, szerettem volna megcirógatni arcát, de kezem csak a melléig emelkedett, tenyeremmel végigsimogattam kulcscsontja tájékán.

Átölelt, magához húzott.

A csók minden csóktól különbözött, amit addig kaptam, azt hiszem, nemcsak a forralt bortól, amit megittunk.

Mikor bódulatából magamhoz tértem, a heverő szélén ültünk, nem tudom, hogyan kerültünk oda. Olyan szorosan ölelt, hogy kiszaladt belőlem minden értelmes, megfontolt, aggodalmas gondolat. Boldog voltam. Így még senki sem szeretett...

Nem tudhattam, hány perc, hány óra telt el, amikor, mint egy szép álomból, magamhoz tértem. Könyökére támasztott fejjel nézett rám. Nagyon gyengéden megcsókolta szememet és ajkamat. Először döbbsent belém, hogy talán teherbe is ejtett. A mámoron át is éreztem a gond és szorongás vasmarkát szívemen. Megrémültem, de a következő percben kívántam is, hogy gyermekem legyen tőle, noha tudtam, hogy nem fogja feláldozni értem családi életét, ha nem is tartja azt össze más, mint a megszokottság. Számára majd szép emlék leszek, eltehet öregségére a kávé mellé.

Nagyon fáj a szívem, amikor erre gondoltam.

De hogy is lehetnék több neki?

Bolondság, drága, csodálatos bolondság!
 Talán mindketten boldogtalanok lennénk.
 Könnyeim forró áradata ömlött végig arcomon.

13.

(Zongor István)

Képlékeny tészta-ember dicsekedhetik csak azzal, hogy nincs haragosa. Bármily szeretetreméltó, kedves, emberséges valaki, legalább annyian gyűlölik, ahányan kedvelik. S ezt is természetesnek kell tartanunk, a közösségi élet egyik fő indulata az irigység. Mimódon legyen rokonszenves az önző embernek az önzetlenség, a szeretetre képtelennek és gonosznak a szeretetreméltóság? Tudom, az iskolában, a tantestületben sokan szeretnek, vonzódnak hozzám, de fel tudom sorolni az irigyeket és gyűlölkedőket is, noha szemtől-szemben többnyire ők a legmézesezmázosabbak.

De hogy Amál néni, a pedellusnő, miért haragszik rám, arról csak nagyon halvány sejtelmeim lehetnek. Öreg bútordarab az iskolában, afféle őrmester-típus, a gyermekek félnek tőle, gyűlölik. Ha kinyitja száját, hangja felperzseli az emberi érzések és gondolatok legvirágzóbb mezőit is. Amilyen jó ember a férje, Mihály bácsi, annyira rideg és könyörtelen ez az Amál. Az ember azon töpreng, ha együtt gondol rájuk, hogy bírhatta ki az öreg egy életen át. Mert immár egy élet áll mögöttük. Tulajdonképpen Mihály bácsi volt a pedellus, ősidők óta. De néhány éve nyugdíjazták, azóta — bár a fizikai munka nehezét változatlanul ő végzi — Amál a pedellus, a fő-fő hivatalsegéd, ahogy most nevezik. Annál is inkább, mert az iskolában laknak, szolgálati lakásban, egyelőre nincs hová költözniük, s Amálnak van még egy-két éve a nyugdíjaztatásig. Nagyon nyeregben érzi magát, hiszen legalább nyolc igazgató elkopott mellőle, méltán tekinti magát főigazgatónak, ahogy tréfásan emlegetik az iskolában. Mindenről tud, mindenbe beleüti az orrát, a tanárokkal úgy beszél, mint kanász a süldővel. „Hallja maga Baksa, vén szivar már maga ehhez!” Meg hogy „Mit gondol Zabola erről vagy arról?” Kezdetben velem is próbálkozott ezen a hangon, de leintettem. Valami tanári buli volt, azt hiszem, József-nap, a kistanáriban poharazgattunk, először csak állva, mint valami büfében, később, ahogy fogytunk, körülültük az asztalt. Súlyom Sára került mellém, egy fiatal spanyol-magyar szakos kolléganő. Koccintottunk, ittunk, tréfálkoztunk, közvetlen, pajtáskodó modorban, ahogy ilyen alkalmakkor különösen szokásunk volt. Sára irodalmi kritikákat írt és gyűlölte a nyárspolgári szellemet. Hozzon hírbe! — súgta. Meg szerette volna botránkoztatni a merev, szertartásos és pletykaéhes lelkeket. Átkaroltam a vállát. Halántékomon bizony már ősz fürtöket viseltem, megadással, mert mit is tehettem. De a lányoknak állítólag tetszenek ezek a szürkülő tincsek. Sárának sem jutott eszébe, hogy köztünk korkülönbség is volna, meghittén bújt hozzám. — Fehér már pedig az a fej! — mondta harsányan Amál, aki ott jöszmékelt köztünk, hol az üres palackokat szedegette össze, hol poharakat hozott s vitt, valójában azonban főként fülelt. Ránéztem, nem lehettem valami barátságos. Szóltam is, egészen halkán. — Kérdezte valaki a véleményét? — vagy valami efféjét. Az öreglány nem szólt, csak kiment a kistanáriból. Nekem nem is mondta soha, hogy „Hallja maga Zongor”, szigorúan tanár úrnak szólított mindig. Lehet, hogy ez bántotta a csőrét? Látszott rajta mindig, később is, hogy torkán akadtak a rosszindulatú szavak, hogy nehezeére esik lenyelnie őket, de lenyelte, nem szólt, csak mosolygott gúnyosan és utálatosan, fölényesen és sokattudón. Afféle nőcsábásznak tarthatott, mert hol ezzel, hol azzal a kolléganővel látott a tanáriban, a folyosón vagy az utcán. — Mindig ilyen meztelen nőket csinál a tanár úr — mondta szobraindra, amelyek lassan-lassan gyűltek a rajzszerterban. Hiába, a szobrászatnak már ez a tárgya, mondtam volna, ha jobb kedvem van, s ha érdemesnek tartom feleletre az öreglány megjegyzéseit. Így csak hallgattam. Gondolom, működött benne egy adag női irigység is. Mert nem sokkal lehetett idősebb nálam, s mégis hallatlan igazságtalanság lehetett szemében az a tény, hogy ő már számításba sem jöhet — nőnek. Ezek a disznó férfiak nem akarnak megöregedni, gondolhatta, nem is oktanul, amikor valamelyik fiatal tanárnővel látott együtt. Nagy és bizonyára nem egészen tiszta képzeletével — az úgynevezett erénycsőszöknek működik a legjobban fantáziájuk, hiszen magából indul ki az ember, ha másról ítél — azt hihette, hogy

valamennyiükkel közelebbi kapcsolatba léptem, pedig igazán ártalmatlan társalgás volt csupán, amit látott-hallott.

Mégsem gondoltam volna soha, hogy annak a hajszának és élvezetboncolgatásnak, amely másfél hónapomat bizonytalanná és minden igazi munkára képtelenné s még hosszú hónapjaimat lehangolttá tette, ez az Amál lesz az elindítója.

De csak eszköz volt, mint kiderült később.

Mert a dolgot ott kell kezdenem, hogy már tíz éve tanítok ebben az iskolában, s ez idő alatt öt igazgatóm volt. A leghosszabb ideig, öt évig, bizonyos Vasverő Kázmér. Az ő uralkodása idejében alakult ki és gyökeresedett meg az a gyakorlat, aminek, úgy látszik, utódai sem tudtak véget vetni. Jobban nem tudnám jellemezni ezt a vezetési elvet, mint Cser András barátom és kollégám *Kalászkok* című epigrammájával.

Trónol a törpe fölöttünk, kacska kezében a sarló.

Bújj meg a többi között, nagyra ne nőjj — lenyakaz.

Valóban, ha végigtekintek ezen a tíz éven, ujjjaimon alig tudom megszámolni azokat a tanárokat, akiknek elviselhetetlenné tették ezt az iskolát, s maguk menekültek el innét, vagy — amennyiben kitartóak és sokat elviselőek voltak — valamilyen ürüggyel a kerületi tanács helyezte át őket más iskolához, természetesen az iskolai vezetőség javaslatára. S ha végigfutok ezen a névsoron, meg kell állapítanom, hogy valamennyien a legkiválóbb tanárok közé tartoztak.

Nos, egy szép napon bejelentette az igazgató, hogy Cser András tanár — elment. „Elment? Hová? Hogyan? Hiszen tegnap este beszéltem vele telefonon, erről semmit sem tudott!” — így gondolkodtam, amikor megütötte fülemet legjobb kollégám és barátom neve. Gondolkodtam? Erőtlen, semmitmondó itt ez a szó. Megdöbbenés, rejtélyes hatalmaktól való félelem, bizonytalansági érzés és harag váltotta egymást bennem, s már tudtam, hogy az igazgatói közlés után szót fogok kérni és megkérdem, hogy is történt ez a dolog, amiről Cser András sem tud és eddig senki sem tudott. András ugyanis egyéves fizetés nélküli szabadságon volt éppen, és mielőtt ennek napjai leteltek volna, történt vele ez a méltatlan áthelyezés. Mindnyájan, akik barátai voltunk, vele együtt vártuk a napot, amikor újból megjelenik köztünk, halk, finom lényével, emberségével és — ragyogó képességeivel. Cser András író volt, úgynevezett fiatal író, de ez inkább indulására utal, mint korára, ő is túljutott a negyvenen. Azt mondják, a prózaíró erre az időre érik meg, de nem várja meg mindegyik ezt az érettséget. Cser András, úgy látszik, megvárta. Vagy csaknem megvárta. Öt éve jelent meg első könyve, novelláskötet. Ezt két év múlva egy regény, majd három év múlva egy kisregény és egy újabb novelláskönyv követte. Fizetés nélküli szabadsága idején ötödik könyvén, egy nemcsak terjedelmesnek, de jelentősnek is ígérkező regényen dolgozott. Alkotó szabadságnak mondanák mások ezt az időt, de ő nem szereti a nagy szavakat. Egyszerűen munkáról beszél. Azok közé tartozik, akik egyforma hevességgel űzik mindkét mesterségüket. Az ilyen ember manapság fölöttébb ritka, mert kivált e két szakma esetében elmondhatjuk, hogy mindegyik egész embert kíván. András nem akar megválni a tanári pályától sem. Szereti a gyerekeket, szenvedélye a tanítás. Brilliózus órákat tart, kevés szóval, lényegretörően, lendületesen, s az idővel kitűnően gazdálkodva tanít. Hogy meg kellene becsülni az ilyen embert! András magyarszakos szakfelügyelő, e tekintetben is a legjobbak közül való. Nincs ember, sem tanár, sem diák, akinek dolga lévén vele, ne a legjobb véleménnyel kísérje munkáját. Vonaton rég leérettségizett fiúkkal találkozol, s ha megismernek vagy megtudják, melyik iskolából való vagy, már harmadik mondatukban felőle érdeklődnek, és oly szeretettel-tisztelettel emlegetik nevét, hogy ennél többet egyetlen tanárféle sem kívánhat magának. Nos, az ő szabadságának végét vártuk, amikor ez az igazgatói bejelentés mellbevágott bennünket. Beszéde után természetes, hogy önkéntelenül is jelentkezésre lendült karom, s mindazt elmondtam, amit itt szűken vázolni próbáltam. Hogy méltatlannak érzem bárkivel szemben ezt a módszert, tudta és beleegyezése nélküli áthelyezését, mennyivel inkább egy Cser Andrással kapcsolatban! Hogy ezek után egyikünk sem érezheti biztonságban magát, ha ez vele megeshetett, holott az igazgatói beszéd néhány mondattal elébb azt fejtegette, mennyire kívánatos ez a biztonságérzet és nyugodt légkör. És így tovább. Elég indulatosan beszéltem. Arra is céloztam, hogy Andrásnak, ha van hibája, ez az egyetlen: a nyílt, őszinte szó, s ha valami, akkor ez az, amit némelyek nem tudnak megbocsátani neki, holott folyton erre biztatják az embert.

De ki szereti, ha fejére olvassák egy-egy intézkedése folytán, hogy a legnemesebb ügyért sem szabad becstelen eszközökkel harcolni? Valóban, már ahogy megfogalmazza mondanivalóját, felháborítja az alakoskodót és hajlékony gerincűt. Azt hiszem, nagyon elegánsan játszol — mondtam neki egyszer ezen a sportnyelven —, azért állítottak ki a pályáról.

Akik barátainak vallották magukat és megvolt hozzá a bátorságuk is, melegen ráztak kezét velem, de az óvatosak közt nem egy akadt, aki megjegyezte, hogy szél ellen úgysem lehet, meg hogy minek „hözöngök”, én is könnyen az András sorsára juthatok.

Nem kellett sokáig várnunk erre sem.

Ágiról nem készült el még a tervezett szobor. Voltak elképzeléseim és vázlataim, de egyikkel sem voltam megelégedve. Ha valakit személytelenül meg kellett volna faragnom, régen elkészültem volna vele, de Ágit szerettem, igényeim is ehhez igazodtak. Azt akartam, hogy modellt álljon nekem, legalább egy ceruza- vagy szénvázlat erejéig. Az volt az elképzelésem, hogy rábeszéltem, jöjjön be az iskolába egyszer, délután, munka után, a rajzsztárban, ahol műterem híján dolgozni szoktam, lerajzolom. Nehezen akart kötélnek állni, valamitől, ég tudja, mitől, félt. Bizonyára könnyebben enged kérésemnek, ha otthon, saját műtermemben rajzolhatom le, de hol volt nekem műtermem otthon! Szobámban dolgozhattam, elég tágas és világos volt, de Róza tudta nélkül ezt nehéz lett volna elképzelni, hiszen mindig otthon volt, s ha nem lett volna is, nekem egy kicsit afféle bujkálás lett volna az ügy, hiába magyaráztam volna magamnak igazamat és az ő illetéktelenségét ilyesféle dolgaimban. Inkább az iskola mellett döntöttem. El sem tudtam képzelni, hogy ebből valami baj lehet.

Amál néninek nagyobb képzelőereje volt.

Mondanom sem kellett, észrevette és meg is kérdezte, hová megy, kit keres. Szegény Ági gyanútlanul hivatkozott nevemre, nem tudta, hogy Amál nyomon fogja követni, lesben áll, s gyanakvása és bosszúja fölöttébb ki fogja majd színezni a történetet, amit az igazgatónak jelenteni fog, hiszen, mint utóbb kiderült, az egyik igazgatóhelyettestől megbízást is kapott erre. Csak az alkalmat várta, ami most elkövetkezett.

Természetesen Ágit megcsókoltam, amikor benyitott hozzám, nem is afféle halvány hitvesi csókkal. Az is megfordult fejemben, hogy szeretkezésre sem volna alkalmatlan ez a hely, de ezt nyomban elhessegettem, egyrészt, mert munkahelyemről van szó, másfelől meg most mindennél jobban izgatott a tervbevett szobor. Aki nem foglalkozott képzőművészettel, azt hiszi — de honnan is tudná, hogy nem így van? —, a modell látása állandó nemi ingerrel jár, s az ilyen ember a művészeket különben is szerfölött érzéki lényeknek tartván, mindenféle perverz képzeteket fűz egy műteremhez. Holott az igazság az, hogy amikor ceruzával, ecsettel vagy mintázófával állsz a modell előtt, valami áhítat fog el, a vonalak szépsége izgat, s a megoldandó feladat hoz lázba. Ez az érzés nem kisebb az említett szexuális izgalomnál, de lényegében más, tiszta és nemes. És már a pályára készülő fiatalokban is így él, hiszen főiskolás korom óta tapasztalom, magamon is, másokon is. Ahogy az orvos sem azzal a szemmel nézi az operáló kés alatt fekvő nőt, amivel majd este szerelmesét vagy partnernőjét. Hogy munka és hivatás mennyire uralkodik rajtunk, csak a cinikusok tagadják.

Beküldtem Ágit a belső kis raktárhelyiségbe, vetkőzzék le, magam pedig nekiálltam idekint az előkészületeknek. Rajzlapot feszítettem a táblára, állványra helyeztem, előkészítettem a szentet, a világítást szabályozó függönnyel vesződtem. Ági hamar elkészült, kijött, arcán bujkáló kis mosollyal és látható szorongással állt meg a kis dobogón. Ekkor eszembe jutott, hogy be kellene zárnom az ajtót, hiszen bárki beléphet, s nem lehet, hogy Ágit így lássa. Az ajtóhoz léptem, zsebemből elővettem kulcsosomómat, behelyeztem a zárba, amikor lépteiket hallottam odakint. Nem törődtem vele, ráfordítottam a kulcsot, benne is hagytam a zárban, egyrészt ne kukucskálhasson be, másrészt saját kulcsával se próbálkozhasson benyitni senki. Aztán munkához láttam.

Sötétedésig három vázlattal is elkészültem, különböző nézetekből, hiszen szoborról lévén szó, szükségem volt rájuk. Örömmel töltött el, ahogy Ági teste megjelenik a papíron, szinte ujjaim végén éreztem domborulatait. S ez már majdnem érzéki öröm volt, de ezt is csak az érti, aki

csinálta. Alig vártam, hogy fába kerüljön Ági figurája, már láttam körkörösén az erezet rajzát melle két dombján, kis kerek hasán.

Amikor készen voltam, újra megcsókoltam Ágit, szinte már hálából az elkészült rajzokért. Odakint megint valami motozás, léptek zaja hallatszott. Aztán valaki be akart nyitni, a kilincs megmozdult s visszapattant. Ágit beküldtem a raktárba, öltözzék fel. S mivel semmi dolgom sem volt már, együtt mentünk el. Amál a kapuban strázsált, olyan gúnyos vigyorgást küldött felém, hogy az fölért egy cifra trágársággal. Cinkos és szemtelen volt ez a nevetés, mintha meztelenül ért volna, oly rosszul éreztem magam. Önkéntelenül is átkaroltam Ágit, hogy védjem ettől a rettenetes némbertől.

Másnap följelentett az igazgatónak. De én ezt csak két hét múlva tudom meg, ha kerülő után, már a felső szervektől kiszivárgó hírek nem érnek el hozzám. Nálunk semmi sem marad titokban. Az iskolában sem Amáltól, sem az igazgatótól nem tudtam meg semmit. Amál megtette feljelentését, szóban, az igazgató írásba foglalta és továbbította a kerületi tanács oktatási osztályára. Amikor később megkérdeztem, miért tette ezt velem, anélkül, hogy megkérdezett volna engem is, kitérő választ adott. Vagy arra hivatkozott, hogy neki kötelessége volt, ha egyszer ez a pletykafészek jelentette a dolgot, úgyis telekiabálja a környéket vele, nekem is jobb, ha vizsgálat indul és tisztázhatom magam, vagy azzal mentegetőzött, hogy két helyettese is jelen volt, akik égtek a vágytól, hogy az esetből botrányt csinálhassanak. Egyikük nő, különös bosszúszomjjal vetette magát az ügyre, valami hallatlan erkölcsi „fertőt” szimatolva.

Két hét múlva pecsétetes levelet kaptam a kerületi tanácstól, az oktatási osztály vezetője közli, hogy fegyelmi vizsgálatot indít ellenem, mert alapos gyanúja merült fel annak, hogy munkaviszonyommal kapcsolatos kötelezettségem vétkesen megszegtem. Egyben kinevezi a fegyelmi bizottság elnökét és két tagját. A vizsgálat időpontjáról a bizottság elnöke később értesít.